

Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
KATEDRA ČESKÉ LITERATURY

Aktuální podoba literárních pořadů na Radiu Proglas

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. David Kroča, Ph.D.

Vypracovala:
Blanka Kraváčková

Brno 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

Blanka Kraváčková

Děkuji PhDr. Davidu Kročovi, Ph.D., za odborné vedení práce a mnoho cenných rad a podnětů. Rovněž děkuji Radiu Proglas, že mi umožnilo tuto práci realizovat, a také mé rodině a přátelům za podporu.

OBSAH

Obsah.....	4
Úvod.....	6
1 Trocha rozhlasové teorie.....	8
1.1 Základní pojmy.....	8
1.2 Rozhlas a slovesné umění.....	12
1.2.1 Krátké nahlédnutí do dějin rozhlasu.....	14
1.2.2 Literární pořady na stanicích Českého rozhlasu.....	17
1.3 Posluchači rozhlasu.....	20
2 Radio Proglas.....	22
2.1 K významu názvu Radia Proglas.....	22
2.2 Vznik Radia Proglas.....	24
2.2.1 Personální obsazení Radia Proglas.....	25
2.3 Metoda práce při analýze a hodnocení literárních pořadů.....	26
3 Čtení na pokračování.....	28
3.1 Čtení na pokračování na Radiu Proglas.....	29
3.2 Analýza knihy <i>Dědictví</i>	32
3.3 Čtení na pokračování na stanici Praha.....	36
3.3 Srovnání četby na pokračování na stanicích Proglas a Praha.....	37
4 Knihovnička.....	39
4.1 Knihovnička Proglasu.....	39
4.2 Knihovnička Českého rozhlasu.....	45
4.3 Srovnání knihovniček na stanicích Proglas a Český rozhlas.....	47
5 Čtení pro mládež.....	49
5.1 Čtení pro mládež na Radiu Proglas.....	49
5.2 Čtení pro mládež na stanici Český rozhlas.....	52
5.3 Srovnání četby pro mládež na stanicích Proglas a Praha.....	55
6 Malé pohádky.....	57
6.1 Ranní a Večerní zíváček na Radiu Proglas.....	57
6.2 Hajaja na stanici Praha.....	62
6.3 Srovnání malých pohádek Radia Proglas a Českého rozhlasu.....	63
7 Nedělní pohádka.....	66
7.1 Nedělní pohádka na Radiu Proglas.....	66
7.2 Nedělní pohádka na stanici Praha.....	70
7.3 Srovnání nedělních pohádek na stanicích Proglas a Praha.....	71
8 Střípek poezie.....	73
8.1 Střípek poezie ve vysílání Radia Proglas.....	73
8.2 Poezie na Českém rozhlase.....	75
8.3 Srovnání pořadů o poezii na Radiu Proglas a na Českém rozhlase.....	77
9 Ostatní literární pořady na Radiu Proglas.....	79

Závěr.....	83
Literatura	86
Resumé	88
Summary.....	88

ÚVOD

Když se zeptáme na rušné brněnské ulici spěchajících lidí, zda ví, co je to Proglas, většina z nich jen zavrtí hlavou, někteří si vzpomenou, že se o tom kdysi dávno učili ve škole, ale nic víc většinou nevědí. V křesťanských kruzích je o Proglase větší povědomí, a to hned ze dvou důvodů. Jednak je to vzácná církevní literární památka z 9. století, jednak je to název rozhlasové stanice, která sídlí v Brně a odtud také vysílá.

V této práci se chci zaměřit na literární pořady, které mohli posluchači Radia Proglas slyšet v rozmezí let 2006-2009. Hlavním sledovaným obdobím je rok 2008, během něhož se nejprve pečlivě seznámím s vysílacím schématem Radia Proglas a stanic Českého rozhlasu. Těžiště mé práce spočívá v literárních pořadech Radia Proglas. Chci zjistit, jaké pořady Radio Proglas vysílá, jak jsou pořady vytvářeny a připravovány k vysílání, kdo se na jejich přípravě podílí. Zaměřím se také na jejich obsahovou, hodnotovou a interpretační stránku. Poté nahlédnu do vysílání Českého rozhlasu a srovnám literární pořady zde vysílané s literárními pořady na Radiu Proglas. Půjde o pořady, které jsou svou povahou a obsahem podobné pořadům na Radiu Proglas.

V úvodu nejdříve uvedu obecné informace o křesťanské rozhlasové stanici Proglas, o jejím vzniku, působení a současném stavu. V následujících kapitolách budu jednotlivě rozebírat pořady, jež se přímo týkají literatury. Jedná se o oblíbený denní pořad *Čtení na pokračování*, týdenní *Knihovničku Proglasu*, denní *Večerní zíváček*, který je svou povahou určen především dětem, dále víkendový *Střípek poezie*, sobotní *Čtení pro mládež*, pravidelnou *Nedělní pohádku* a v závěrečné kapitole se zmíním i o některých pořadech, které sice nejsou přímo literární, ale mají s literaturou určitou souvislost, např. sobotní pořad *Čteme z křesťanských periodik*, páteční vysílání *pravoslavných křesťanů* a další.

Radio Proglas je rozhlasová stanice, která není příliš známa široké veřejnosti. Znají ji lidé věřící, neboť je jedinou církevní stanicí v České republice.

Každý rozhlasový pořad vyžaduje důkladnou přípravu scénáře. Ve svém počátku je to tedy psaný text, se kterým se dále pracuje. Ve své práci chci zkoumat

především kvalitu jednotlivých literárních pořadů na Radiu Proglas a jejich hodnotový přínos pro posluchače. Ráda bych poskytla výsledky svého výzkumu jako podnět ke zkvalitnění literárních pořadů na Radiu Proglas.

1 TROCHA ROZHLASOVÉ TEORIE

Než se blíže seznámíme s křesťanskou rozhlasovou stanicí Proglas, je třeba si objasnit některé pojmy, s nimiž se v rozhlasové praxi běžně pracuje a které budu dále používat. Uvádím také obecné informace o rozhlasovém vysílání a o tvorbě pořadů.

1.1 Základní pojmy

K ujasnění odborných termínů z oblasti rozhlasu a rozhlasové tvorby jsem jako základní literaturu používala *Encyklopedii praktické žurnalistiky* autorů Barbory Osvaldové a Jana Halady. Pracovala jsem jednak se starším vydáním z roku 1999 a také s novějším, rozšířeným vydáním publikace stejných autorů s názvem *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*, která vyšla v roce 2007. Dále jsem pracovala s knihou *Úvod do studia médií*, jejímž autorem je Braeme Burton a pro české prostředí ji adaptoval Jan Jiráček. Své poznatky jsem konfrontovala s dílem Aleny Štěrbové *Rozhlas a rozhlasové umění*.

Autor je průvodce, tvůrce žurnalistického, literárního, uměleckého či vědeckého díla, nejen slovesného, ale i divadelního, hudebního, výtvarného, architektonického, stejně jako díla v rozhlase, televizi, filmu a dalších děl, která jsou chráněna autorskými právy, spojená s autorizací a duševním vlastnictvím ve smyslu ochrany národní pravomocí a mezinárodně respektovaných práv. Autorem může být jednotlivec nebo kolektiv autorů. Autor může být anonymní, používající pseudonym, šifru.

Autorským právem se rozumí souhrn právních norem a předpisů, které upravují vztahy mezi autory a těmi, kteří jejich díla dále užívají. Konkrétní smluvní vztahy mezi autorem a uživatelem díla jsou jasně stanoveny v přesně vypracovaných smlouvách, které musejí být v souladu s platným autorským zákonem a obecně také s občanským zákoníkem a dalšími právními předpisy. V mezinárodně autorskoprávních vztazích jsou tyto vztahy kodifikovány v podobě

copyrightu.¹ V České republice je problematika autorských práv upravena zákonem č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Právní předpisy související s autorskými právy jsou k dispozici na webových stránkách ministerstva kultury www.mkcr.cz.²

Rozhlasový cyklus je označení programového celku publicistického, vzdělávacího či zábavného zaměření, tvořeného pořady vysílanými rozhlasem s pravidelnou frekvencí. Jednotlivé díly rozhlasového cyklu jsou spojeny obvykle příbuzným tématem a jednotnou formou, žánrem, jejich obsahová návaznost je volnější. Rozhlasový cyklus je zpravidla vysílán v souvislém časovém úseku, např. půlročním, ročním, týdenním.

Licenci je obecně myšleno povolení k nějaké činnosti, oprávnění. V rozhlasové praxi jde o dokument, který opravňuje právnickou či fyzickou osobu k provozování rozhlasového vysílání. V České republice uděluje licence Rada ČR pro rozhlasové a televizní vysílání; na rozdíl od tištěných médií, kde vydávání periodického tisku je přístupné každému a podléhá pouze registrační povinnosti, k rozhlasovému vysílání je třeba získat zvláštní oprávnění, licenci, vydanou orgánem vykonávajícím státní správu v oblasti vysílání.

Média, masová média, masmédia je označení pro souhrn médií užívaných v procesu masové komunikace; obecně sem lze zařadit noviny, časopisy, rozhlas a televizi, ale i knihy, filmy, videa, internet, letáky aj. Užívání pojmu média nemá přesně vymezené hranice, rozumí se tím jak technický prostředek, komunikační kanál, tak sociální instituce, organizace masové komunikace.

Moderátor v rozhlasu je průvodce rozhlasovým vysíláním či konkrétním pořadem, obvykle besedou nebo diskusí, který jej uvádí, řídí a prezentuje. Je prostředníkem mezi diváky a účastníky rozhlasového pořadu. Moderátor je tvůrčí pracovník, který zpravidla spojuje několik tradičních rozhlasových profesí – redaktorskou, hlasatelskou, reportérskou aj. Uplatňuje se zejména v tzv. živém vysílání. Moderátor interpretuje předem připravené texty, ale musí i sám být schopen improvizace.

Rozhlasový pořad je samostatný a uzavřený prvek programu, který je od ostatních částí oddělen slovně (ohlášením, odhlášením), hudebním nebo jiným

¹ Je to výhrada autorského práva, která představuje označení nositele autorského práva spolu s rokem prvního vydání a symbolem c v kroužku ©.

² RUB-MOHL, S., BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2005, s. 231-232.

akustickým signálem (znělkou, gongem, pauzou apod.). Rozhlasové pořady se třídí do několika skupin, např. podle funkce mohou být pořady informativní, zábavné, vzdělávací, reklamní atd.; podle typu posluchačské cílové skupiny, např. pro děti, teenagery, motoristy, sportovní fanoušky, ženy, seniory; podle periodicity mohou být pořady pravidelné, nepravidelné, víkendové; podle dominantního žánru rozlišujeme pořady zpravodajské, publicistické atd. Rozhlasový pořad je základní stavební jednotkou rozhlasového programu, v němž je spjat s ostatními relacemi do uspořádaného celku, v jehož rámci se podílí na fungování celého systému programové tvorby příslušné rozhlasové stanice.

Vzdělávací pořad je jeden ze základních typů rozhlasového pořadu, který sleduje především didaktické cíle, tj. doplňování a rozvíjení poznatků posluchačů.

Programem se rozumí konečný výsledek záměrné programotvorné činnosti šířený prostřednictvím rozhlasové či televizní techniky k recipientovi. Základními jednotkami programu jsou slovesné, hudební nebo smíšené pořady, dále jej tvoří různé zvukové prvky (znělký, signály) a pauzy.

Redakce je kolektiv pracovníků sdružených do určité organizační struktury; redakce má část organizační a tvůrčí, vlastní rozdělení se liší podle typu média. V čele stojí šéfredaktor se svými zástupci. Redakci je možné chápat také jako prostor, kde jednotliví redaktoři pracují nebo také jako synonymum pro úpravu textů.

Redaktor je pak pracovník redakce, který je zodpovědný za zpracování informací v redakci. Je-li redakce velká, je možná dělba práce a jednotliví redaktoři se mohou specializovat na určitou oblast, v redakcích početně slabších (např. v regionálních studiích) se vyžaduje univerzálnost. Redaktor zodpovídá za logickou, jazykovou a stylistickou správnost textu, za správné zařazení pořadu do programu vysílání, za jeho obsahovou stránku.

Rozhlas (též *rádio*) je prostředek masové komunikace založený na akusticko-auditivním principu, šířící pořady slovesné, hudební a smíšené, zpravodajské, publicistické, vzdělávací, umělecké a zábavné pro masové auditorium i specifické skupiny.

Režisér představuje hlavní tvůrčí profesi, která koordinuje činnost všech uměleckých, realizačních a technických složek podílejících se na vzniku audiovizuálního díla a zodpovídá za jeho myšlenkovou kvalitu a celkový umělecký výsledek. Režisér dává dílu jednotnou koncepci, měl by mít všestranné

vzdělání, přehled v technických disciplínách a dokonale znát specifika uměleckého oboru, v němž působí. Předpokládají se také organizační schopnosti, umění jednat s lidmi a potřebnou míru životních zkušeností. Jeho činnost obvykle zahrnuje tři etapy. První je fáze přípravná, následuje vlastní realizace a dokončovací práce.

Dramaturg je pracovník zodpovědný za dramaturgii, tj. za vytváření koncepce rozhlasového pořadu, někdy i celého programu. Jeho zodpovědnost se týká především obsahové stránky díla, na jehož realizaci spolupracuje s dalšími pracovníky, především s režisérem a producentem pořadu. Jako tvůrčí pracovník zajišťuje dramaturg zejména obsahovou a formální jednotu pořadu. Obvykle také sestavuje dramatické plány vysílání, posuzuje a vybírá vhodné náměty k dramatickému ztvárnění, pracuje s původním textem, upravuje díla vzniklá v jiných institucích pro vysílání podle rozhlasových specifik. Většinou spolupracuje s širším autorským týmem, organizuje realizaci díla, hodnotí výsledný produkt. Dramaturg také dbá na tematickou a žánrovou vyváženost programu, sleduje ekonomické požadavky, hodnotí programovou tvorbu.

Literární scénář znamená vyústění literární přípravy audiovizuálního díla do podoby přepisu s podrobným vylíčením dějové linie příběhu, charakteristikou hlavních postav a jejich jednání, přesným popisem prostředí včetně místa, času, atmosféry, rekvizit, kostýmů a dalšího vybavení scény, dále obsahuje definitivní podobu veškerých dialogů, popis reálných zvuků a nástin doprovodné hudby.

Studio je v původním významu umělecká pracovna, ateliér; v rozhlase místnost či uzavřený prostor k rozhlasovému vysílání; v širším pojetí souhrn technických zařízení ve vhodném prostředí ke snímání, záznamu nebo vysílání audiovizuálního díla.

Šéfredaktor je nejvýše postavený vedoucí pracovník redakce zodpovědný z hlediska obsahu a formy za veškerou činnost příslušného média; určuje směr a obsah média, přiděluje práci redaktorům. Zastupuje médium na veřejnosti, může sám vystupovat v rozhlasových pořadech, nebo se omezovat pouze na řídicí a reprezentační funkci; zastupuje ho zástupce šéfredaktora.³

³ Přehled termínů dle OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999.

1.2 Rozhlas a slovesné umění

V současné době snad nenajdeme v naší zemi domácnost, v níž by chyběl rozhlasový přijímač. Možností poslechu rozhlasu je dnes mnoho. Přes klasické rádio, Internet, přenosné MP3 přehrávače a autorádio, ale existují i mnohé jiné způsoby rozhlasového příjmu. O tom, že lidé poslouchají rádio, není třeba přesvědčovat. Avšak jaké místo má v rozhlase literatura a slovesné umění obecně? Poslouchají lidé tyto pořady? Jaký mají význam pro život člověka? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět následující kapitola.

Úloha rozhlasu není snadná. Musí upoutat posluchače pouze zvukovými prostředky, bez scénické výpravy, obrazu, mimiky, gest, tedy prostředků, jež mohou používat divadlo či televize. Někteří lidé si pouští rozhlas jen jako tzv. „zvukovou kulisu“, aby se necítili sami, aby vyplnili ticho, které nemají rádi. Jsou však i tací, kteří si rádi poslechnou kvalitní rozhlasové pořady, aby se něco nového dozvěděli, obohatili se kulturně i esteticky. Není úplně snadné udržet při poslechu rozhlasu trvale pozornost. Posluchač může být nesoustředěný, rozptýlený, nepozorný. Záleží mnohdy jen na něm, zda chce daný pořad v rozhlase poslouchat či nikoli. Nemůže však být zcela pasivní. Rozhlasový pořad vyžaduje nejen soustředění, ale i určitý stupeň spolupráce.⁴

Bez nadsázky lze říci, že největší síla a zároveň také slabost rozhlasového pořadu jako uměleckého nástroje je právě v jeho zvukové povaze. Tvůrce pořadu, režisér, herec má k dispozici pouze akustické prostředky. Na druhé straně posluchač se musí spokojit pouze se slyšeným zvukem.⁵

„Svět rozhlasu“ není jednoduchým světem. Zahrnuje množství navzájem propojených součástí. Jeden je závislý na druhém a vše je podřízeno programovému schématu. To sestává z mnoha komponentů, kterými jsou zpravodajství, hudba, vzdělávací pořady, sportovní pořady, zábava, pořady pro děti a mládež, duchovní pořady, literární a dramatické pořady a další. Podle toho, která umělecká oblast převládá v jednotlivých pořadech, dělíme je na pořady hudební a slovesné.

⁴ Srov. PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu. Umění vnímat umění, I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987, s. 213-214.

⁵ Srov. tamtéž, s. 250-251.

Nejdůležitějším prostředkem pro rozhlas je mluvené slovo, hudba a ostatní zvuky. Těmi bezprostředně působí na posluchače. Využívá však kromě slova mluveného i slova psaného, které slouží jako prostředek pro zachycení tvůrčího záměru ve scénáři. Mluvené slovo se pak využívá jako prostředku umělecké realizace písemné předlohy.

Stejně jako v literatuře můžeme rozhlasové slovesné pořady rozdělit na tři základní druhy – epiku, lyriku a drama. Epická rozhlasová díla jsou převážně syžetová. Převažuje v nich vyprávění a popis. Typická je monologičnost. V rozhlase je nejčastěji lze slyšet v podobě četby románů, novel, povídek, pohádek atd. Epiku lze označit jako základ literárního vysílání rozhlasu.

Významné místo v rozhlasovém vysílání zaujímá lyrika. Vyznačuje se převážně absencí děje a přítomností verše. Interpret, který přednáší poezii v rozhlase, má velký prostor pro vyjádření expresivity, emocí, nálad, jež v sobě lyrika skrývá.

Pro dramatické pořady je typická dialogičnost a užívání přímé řeči. Velký důraz je kladen na jednání postav. Děj a konflikt dramatu je často komponován podle tradičního pětistupňového schématu: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa. Někdy je předchází úvodní prolog, zakončuje epilog.⁶

Rozhlasové literární pořady mají také důležitý interpretační charakter. Bývají uměleckým výkladem. Klíčovou úlohu zaujímají herec a režisér. Pod pojem literární pořady lze zahrnout všechny pořady, které se věnují literatuře, tedy četbu, recitaci veršů i drama. Základem interpretace je vždy literární text. Lze však také oddělit pořady uměleckého slova epiky a lyriky a zvlášť se zabývat dramatickými pořady. Mezi oběma obory je plynulý přechod.

Rozhlasové reprodukce literárních textů jsou nejprve transformovány z písemné podoby určené ke čtení do podoby vhodné k poslechu a interpretaci. Výsledkem je rozhlasový literární text. Obecně lze říci, že z písemného znakového systému se stává systém zvukový. Autor písemného textu, např. knihy, píše své dílo pro čtenáře, jehož vnímání je odlišné od vnímání posluchače. Proto je velmi často nutné literární text výrazně upravit. Dochází ke krácení textu, zdůrazňování některých slov či vět, opakování některých výrazů, dialogizaci či monologizaci, redukci postav či motivů a další úpravy. Tyto změny slouží k zesílení estetického

⁶ Srov. PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu. Umění vnímat umění, I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987, s. 254-258.

vjemu, snadnějšímu porozumění a správné interpretaci. Hudba se používá jako podkresový či předělový materiál.⁷

Herecká interpretace se pohybuje mezi uměleckou četbou až k herecké reprodukci postav. Herec tvoří prostředníka mezi autorem literárního díla a posluchačem. Mezi velmi kvalitní herce, kteří vynikli v rozhlasovém přednesu, patřili u nás František Filipovský, Růžena Nasková, Karel Höger a další.

Reproduktivní funkce rozhlasu převládá při uvádění poezie, někdy i dramatických textů. Na rozdíl od filmu se však v rozhlase daleko více zachovávají původní znaky literárního díla. Rozhlasová reprodukce je pohodlnější než vlastní četba, interpret nabízí posluchači svou interpretaci díla, působí svým hlasem, dalšími zvukovými prostředky a díky nim může sdělit posluchači i velmi složitou myšlenku či navodit jedinečnou atmosféru.⁸

Poezie je nedílnou součástí rozhlasového vysílání. Recitátor může soustředit energii do tempa, rytmu, melodie, důrazu, pauzy aj. Velmi vhodným doplňkem je hudební doprovod.⁹

Obecně lze shrnout, že literární a dramatická díla v rozhlase se musejí podřídit určitým zákonitostem rozhlasového vysílání. Patří mezi ně akustičnost a časové omezení produkce, veřejnost projevu, kdy rozhlas musí počítat s neomezeným množstvím psychosociálních situací, v nichž může být pořad vnímán. Velmi důležitá je ale také absence přímého vizuálního kontaktu mezi moderátorem a posluchačem, což klade na tvůrce rozhlasových pořadů specifické nároky. Při četbě na pokračování a v dalších rozhlasových cyklech je třeba vzít v úvahu také existenci intervalů mezi jednotlivými částmi cyklu.¹⁰

1.2.1 Krátké nahlédnutí do dějin rozhlasu

Československý rozhlas se poprvé ozval ze studia ve Kbelích u Prahy 18. května 1923. Brzy se vedle zpráv a hudebních předělů začaly objevovat první

⁷ Srov. PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu. Umění vnímat umění, I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987, s. 262-263.

⁸ Srov. ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991, s. 49.

⁹ Srov. PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu. Umění vnímat umění, I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987, s. 263-264.

¹⁰ Srov. ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1976, s. 80.

slovesné příspěvky. Šlo o četbu pohádek pro děti, krátkých povídek, přednes básní až k prvním pokusům o dialogizaci prozaických textů. V roce 1924 vznikají tzv. dramatické večery. O rok později začíná Radiožurnál uskutečňovat přímé přenosy oper z Národního divadla a brzy následují i přenosy divadelních her. Nebyly však příliš úspěšné, protože posluchač si stěží mohl představit to, co diváci viděli přímo na jevišti. Proto se začalo pracovat na úpravách literárních a dramatických děl tak, aby byly vhodné pro rozhlasové posluchače.¹¹

O počátcích slovesného vysílání lze hovořit až v roce 1924, kdy zazněly první pohádky, přednášky a první přednesy básní. Pohádky se setkaly s velkým úspěchem, s příchodem Adolfa Dobrovolného jako prvního profesionálního hlasatele je spojeno větší úsilí o vysílání poezie, četby na pokračování a četby ukázek z knižních novinek. V září 1924 zahájil pražský Radiožurnál pravidelné vysílání dramatických večerů. Od roku 1925 se slovesné vysílání podstatně rozšiřuje. Rozhlasový cyklus české poezie podával obraz vývoje českého básnictví od národního obrození do současnosti. Vysílaly se také pravidelné přednášky předních literárních a divadelních historiků a kritiků, např. Jindřicha Vodáka, Otokara Fischera, Václava Tilleho, F. X. Šaldy a dalších.

Vysílání pro děti a mládež patřilo neodmyslitelně k rozhlasu již od jeho počátku. K interpretacím pohádek se postupně přidávaly např. dětské besídky, vysílání pro školy, básně pro děti a další. Interpretace pohádek se ujímaly naše přední herečky, např. Marie Hübnerová, Růžena Nasková, Otýlie Beníšková, Marie Košnerová a další. Monologické pohádky byly po čase vystřídány hranými texty dle předloh pro loutkové divadlo a později rozhlasovými dramatizacemi.

Příležitostné přednášky s literární problematikou pořádal v rozhlase středoškolský profesor a literární kritik František Sekanina (1875-1958), o otázkách české divadelní historie přednášel Jindřich Vodák (1867-1940).

Četba povídek a kratších úryvků z prózy měla charakter spíše propagační, většinou se četly ukázky z nově vydávaných knih. Recitace poezie měla své místo především ve svátečních dnech. V rámci četných literárních pořadů a recitačních pásem stojí za pozornost cyklus tzv. literárních hodinek, v nichž zaznívaly verše českých básníků spolu s jejich zhudebněním.

¹¹ Srov. PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu. Umění vnímat umění, I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987, s. 242-249.

V kombinaci prostého předčítání a částečné dramatizace předlohy vznikl nový typ rozhlasového pořadu označovaný jako četba na pokračování. Ten si u posluchačů získal velkou oblibu a tak je tomu dodnes. Prvním románem, který byl takto odvysílán v režii Václava Sommra, byl Dickensův *Klub Pickwickovců*.

Divadelní hra v rozhlasové úpravě měla ve 30. letech absolutní převahu. Získala si velkou oblibu u posluchačů. Rozsáhlá scénická díla bylo potřeba pro rozhlasové vysílání krátit, bylo třeba zpřehlednit děj, upravit dialogy tak, aby posluchač, který nevidí jednající postavy, nebyl ochuzen o jejich setkání. Scénické prvky musely být nahrazeny funkční akustickou kulisou.

V okupačních letech měla pražská stanice rozhlasu omezený vysílací čas. Maximální délka slovesného pořadu byla stanovena na 45 minut. Z většiny divadelních her se vysílaly jen ukázky nebo tzv. průřezy hrou.

V první polovině 50. let došlo ke sporu o pojetí rozhlasovosti. Někteří tvrdili, že rozhlasové umění je formalita a zdůrazňovali pouze reproduktivní funkci rozhlasového vysílání. Později se však ukázalo, že tyto názory byly ukvapené. Hrozilo nebezpečí zániku rozhlasové hry jako samostatného žánru. Ta se po několik let udržela jen ve vysílání pro děti. Absence rozhlasové hry ve vysílání byla v 50. letech nahrazována různými divadelními cykly.

V letech 1954-1959 se objevují tzv. Nedělní divadelní večery. Na jejich přípravě se podíleli Dalibor Chalupa, Josef Bezdíček, Miloslav Jareš či Přemysl Pražský.

V brněnském studiu Českého rozhlasu se ve vedení v 50. letech vystřídali básníci Oldřich Mikulášek a Jan Skácel. Brněnská redakce se více než ostatní studia zaměřila právě na literární pořady. Zvláštní důraz byl kladen na poezii, zejména současnou tvorbu moravských autorů. Objevovaly se však i ukázky z opomíjených literárních oblastí, např. ze staročeské lyriky. Velmi kvalitní byla literárně dramatická pásma a rozhlasové tematické bloky. I brněnské studio však mělo pauzu ve vysílání původních rozhlasových her.

Ve druhé polovině 60. let se objevuje v rozhlase absurdní drama, největší popularity dosáhly inscenace her Samuela Becketta, Romaina Rolanda, Petra Weisse, Artura Millera a dalších. Mnozí čeští autoři se rozhodli pro tvorbu původních rozhlasových her.

Ačkoliv rozhlasová dramaturgie trpěla nedostatkem kvalitních českých profesionálů, kteří by se věnovali rozhlasové tvorbě, měla naopak dostatek režisérů, kteří cílevědomě hledali rozhlasový výraz a styl.¹²

V následujícím období byla veškerá činnost rozhlasu přísně kontrolována, řízena a cenzurována. Mnoho výborných autorů mělo zákaz tvořit a publikovat, dramaturgové a režiséři byli z práce v rozhlase propuštěni, hercům byla rovněž zakázána činnost v rozhlase. V programových materiálech Komunistické strany Československa je však zdůrazňována potřeba estetické výchovy socialistického člověka, kategorie lidovosti, stranickosti, srozumitelnosti apod.¹³

1.2.2 Literární pořady na stanicích Českého rozhlasu

V současné době je možné na území České republiky naladit několik desítek rozhlasových stanic. Většina je zaměřena hudebně a zpravodajsky, jen malé procento se věnuje také literárním a dramatickým pořadům.

Nejvíce literárních pořadů mohou posluchači zachytit na stanici Český rozhlas 2 - Praha a Český rozhlas 3 - Vltava. Stanice Praha nabízí k poslechu dokumentární pořady, reportáže, četbu, hry pro děti i pro dospělé, pohádky, zábavu natáčenou před publikem. Vysílá rovněž pořady o vědě i o víře. *Rozhlasová akademie třetího věku* je zajímavým projektem pro seniory a každodenní *Domino* důkazem, že Český rozhlas 2 - Praha je téměř jediným rádiem v republice (a jedním z mála v Evropě), které se pravidelně věnuje dětskému posluchači.

Český rozhlas 3 - Vltava je stanicí zaměřenou na kulturu a umění. Zabývá se kulturou v nejširším slova smyslu. Posluchači naladí koncerty klasické a jazzové hudby, rozhlasové hry, dokumenty a četby, informace o tom, co se v Česku v kultuře děje. Věnuje se i dění v rockových klubech, v alternativních divadlech, na amatérské scéně. Právem se může nazývat „kulturním centrem“.

¹² ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991, s. 21.

¹³ Srov. tamtéž, s. 22.

Vysílací schéma je každý všední den stejné. Stanice Vltava v ranní zpravodajské *Mozaice* informuje o všem důležitém, co se v kultuře děje, v devět hodin dopoledne nabízí a recenzuje kompaktní disky s vážnou hudbou, po půlhodině jazzu a stručné literární úvaze stráví hudební *Matiné*¹⁴ s osobností, která představuje své oblíbené nahrávky. Před polednem nahlíží do osudů zajímavých lidí. Odpoledne se střídají hudební pořady s publicistikou. V devatenáct hodin nabízí *Čajovnu*, pořad zaměřený spíše hudebně, součástí je i kultura a slovesné umění. Večer se pak posluchači mohou těšit na přenosy koncertů a rozhlasové hry. Opera (včetně přenosů z nejslavnějších světových operních domů) má svůj čas vyhrazen v sobotu večer.

Český rozhlas 3 - Vltava je velkou syntézou všech druhů kultury a umění. Klade velký důraz na to, aby program souzněl s denním rytmem ve všední den i o víkendu, s tím, jak se mění vnímavost a pozornost člověka během dne. Od rána k večeru přechází vysílání od kratších bloků a informací k rozsáhlejším a náročnějším celkům. Stavba programu je přehledná a jednoduchá. Posluchač si může snadno zvyknout na to, že svůj oblíbený žánr najde pokaždé ve stejnou dobu. Aktuální program je stále k dispozici na webových stránkách <http://www2.rozhlas.cz/program>.

Literárním pořadům věnuje stanice Vltava několik hodin denně. Pořady jsou kvalitní, připravované odborníky a zkušenými redaktory. Program je primárně určen dospělým a vzdělaným posluchačům. Předpokládá zájem o literaturu, širší literární znalosti a orientaci v literárním světě.

Ze široké nabídky stanic Praha a Vltava vybírám ty, které mají podobné zaměření a strukturu jako literární pořady na Radiu Proglas. Pro přehled uvádím i ty pořady, které jsou svou povahou literární, ale nebudu se jimi dále zabývat v následujících kapitolách. Jsou to pořady, které lze slyšet jen na stanicích Českého rozhlasu, Radio Proglas tento typ pořadů nevysílá.

Četba na pokračování je tradiční a posluchači stále oblíbená programová řada. Jedná se o několikadílnou četbu z české i světové, klasické i moderní prózy, případně literatury faktu. Četby jsou připravovány buď pro jeden hlas, nebo jako dramaturgie. Posluchači ji naladí denně od 18:30 do 19:00.

¹⁴ Matiné je dopolední umělecký pořad.

V nočních hodinách mohou bdící posluchači zachytit *Stránky na dobrou noc*. Stanice Vltava je vysílá každý všední den od třinácté hodiny. Jedná se o krátké, patnáctiminutové výběry z literárních děl.

Klasická povídka přináší krátká literární díla z tvorby českých i světových autorů. Je zařazena do vysílání Českého rozhlasu 3 každou neděli od 11:30 do 12:00.

Moderní povídka nabízí k poslechu krátká literární díla od současných českých i světových autorů. Vysílací čas je ve čtvrtek od šestnácti hodin.

Nedělní verše jsou jedním z nejstarších, avšak stále živých pořadů. Většinou je vysílána jedna báseň české i světové poezie, korespondující s atmosférou nedělního poledne. Vysílací čas je v neděli od 12:05 do 12:10.

Noční bibliotéka nabízí reprízy zdařile natočených povídek z klasické i moderní, české i světové literatury, obsahově vhodných pro pozdní noční hodinu. Tento pravidelný cyklus často čerpá z bohatého rozhlasového Zlatého fondu. Vysílací čas je v neděli od 1.30.

Poezie je pořad komponovaný z veršů českých i světových básníků na stejné téma. Posluchači jej mohou naladit každý pracovní den od 13.30.

Rozhlasové jeviště přináší radiofonní adaptaci domácích a zahraničních dramatických tvorby. Posluchači se mohou těšit na klasické tituly i současná světová dramatika, velké fresky i komorní dramata, vždy ve vynikajícím hereckém obsazení. Vysílací čas Rozhlasového jeviště je v sobotu od dvou hodin odpoledne.

Seriál nabízí adaptace významných děl moderní a klasické literatury i původní rozhlasová díla. Např. *Jméno Růže*, *Sága rodu Forsytů*, *Pan Kaplan má svou třídu rád*, *Stopařův průvodce vesmírem*, *Faraon* a další. Posluchači jej naladí v neděli od 10.30.

Schůzky s literaturou jsou obvykle hodinové literární pásmo, věnované jednomu nebo více tvůrcům české i světové beletrie i poezie. V tomto pořadu jsou často prezentovány i dramatisace literárních děl. Vysílací čas: neděle od 20:00 do 21:00.

Souzvuk je název nedělního matiné, sestavovaného z naší i zahraniční poezie a vážné hudby. Nedělní dopoledne tak provází poezie a hudba ve špičkové interpretaci a vzájemné provázanosti. Vysílací čas má v neděli od 9:30 do 10:30.

Svět poezie je pořad z moderní a současné české i světové poezie. Na stanici Vltava jej posluchači zachytí v sobotu 22:45 do 23:00.

Hajaja je určen nejmenším posluchačům rozhlasové stanice Český rozhlas 2 - Praha. Každý den v sedm hodin večer jim nabízí k poslechu na dobrou noc krátkou pohádku.

Nedělní pohádka je primárně určená také dětem, ale je oblíbená i mezi dospělými. Na stanici Praha je každou neděli od jedné hodiny odpoledne připravena dramatizace či četba některé z klasických či moderních pohádek.

Knihovnička Jany Klusákové je krátký informativní pořad o novinkách na knižním trhu, který vysílá Český rozhlas 1 - Radiožurnál, a to pravidelně každé úterý v 13.35.

1.3 Posluchači rozhlasu

Média se stala samozřejmou součástí každodenního života člověka. Utvářejí jeho život, nabízejí informace, díky kterým se orientuje v životě, přebírá od nich jisté vzorce chování, určují životní styl a mnohdy i rytmus. Média budují vztahy s okolím i uvnitř vlastní instituce. Působí ve vnějším prostředí i uvnitř sebe sama. Rozvoj a změny vnitřního prostředí lze vidět na užívaných mediálních technologiích, na organizaci práce, na proměnách mediálních produktů a mediálních obsahů. Změny týkající se vnějšího prostředí lze vidět na proměnách publika, v případě rozhlasu tedy jeho posluchačů.¹⁵

Média se snaží pochopit, jak se chovají a jací jsou uživatelé médií. To, co lidé čtou, sledují, poslouchají, vypovídá o nich samých, o jejich postojích, o jejich náhledu na svět. Společnost tvoří jednotlivci, kteří mohou být zařazeni k různým typům publik. Některá média slouží určité sociální skupině, jiná se snaží oslovit všechny skupiny ve společnosti.

Jako publikum můžeme označit skupinu lidí, kteří se navzájem neznají a na něž se obrací média. Sdílejí společné zájmy a informační potřeby. Publikum můžeme rozdělit do čtyř kategorií.¹⁶ Publikum, které je sociální skupinou, např. příslušníci stejné politické strany, vědci, zemědělci či náboženské obce. Dalším

¹⁵ Srov. BÍNA, D., NIKLESOVÁ, E. *Hledání nových cest v didaktice slohu a literární výchovy*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007, s. 36-37.

¹⁶ Tamtéž, s. 38.

typem publika jsou lidé, kteří touží po uspokojení. Toto publikum spojují společné zájmy jako například sledování romantických filmů, poslech stejné hudby, zájem o rybaření apod. Třetí kategorii tvoří tzv. publikum masové. Jedná se o co největší množství lidí, kteří budou dané médium sledovat. Posledním typem je publikum specializované. Jedná se o přesný opak masového publika. Základním rysem specializovaného publika je odbornost. Bývá většinou nejméně početné, zahrnující většinou univerzitní studenty, vědce, členy akademických spolků apod.

V současné době ještě roste tzv. interaktivní publikum. K posílení interaktivních vazeb slouží např. dopisy, telefonáty posluchačů či možnost být účasten natáčení přímo ve studiu.¹⁷

¹⁷ Srov. BÍNA, D., NIKLESOVÁ, E. *Hledání nových cest v didaktice slohu a literární výchovy*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007, s. 39.

2 RADIO PROGLAS

Co vlastně znamená slovo Proglas a proč jej do svého názvu přijalo právě Radio Proglas? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v úvodu této kapitoly. Dále se podíváme do historie Radia Proglas, jehož oficiální dějiny se začaly psát v roce 1995. Jak vývoj pokračoval a jak to vypadá nyní, nastíním v další části této kapitoly. K tomu, aby studium a výzkum vysílání Radia Proglas byl objektivní, je nutné vzít v úvahu, kdo tuto instituci založil a řídí ji, financuje, jak jsou jednotlivé pořady připravovány, jak vypadá programové schéma, kdo Radio Proglas poslouchá, v jakém kulturním, politickém a společenském kontextu je přijímáno a mnohé další důležité informace.¹⁸

2.1 K významu názvu Radia Proglas

Literární památky z doby velkomoravské jsou poměrně bohaté. Mezi nimi najdeme např. překlad evangelií, který přinesli Konstantin a Metoděj s sebou na Moravu. Nejprve to byl jen výběr liturgických čtení sloužící k bohoslužebným účelům. Později tento výbor doplnili překladem chybějících částí, a tak vzniklo úplné čtveroevangelium (tetrum).¹⁹ Je pravděpodobné, že na kompletním překladu všech čtyř evangelií se podíleli žáci Konstantina a Metoděje. Tento počín byl velmi významným mezníkem v duchovním životě národa. Konstantin pro tuto příležitost složil oslavnou báseň, tzv. *Proglas*.

Proglas neboli předzpěv ke čtyřem evangeliím objevil roku 1858 ruský slavista Aleksandr Fjodorovič Hilferding v jednom srbském pergamenovém rukopise ze 14. století. Zde a rovněž v jiných rukopisech je autorem této básně označován Konstantin. Zpočátku byl *Proglas* otiskován jako prozaický útvar, až v roce 1908 Jordan Ivanov zdůraznil jeho rytmickou povahu. *Proglas* se zachoval

¹⁸ Srov. BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2001, s. 29.

¹⁹ Srov. VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské 836-885*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 32.

ve čtyřech opisech. Nejstarší opis je Chilanský, dále Chludovův a Pečský a Trojický, který je neúplný.²⁰

Historikové a badatelé dosud nejsou zajedno v otázce autorství. Někteří se domnívají, že autorem může být jeden z předních žáků Konstantina a Metoděje, Konstantin Bulharský, později biskup přeslavský, který bez pochyb napsal tzv. *Abecední modlitbu*. Ta je složena týměž veršem jako *Proglas*. Jiní odborníci se spíše přiklánějí k autorství Konstantina.

Ať je autorem Konstantin či některý z jeho žáků, je *Proglas* dílem velmi významným a cenným. Historik Josef Vašica se o této památce vyjadřuje s velkým obdivem: „Je to mohutná šíře Konstantinova ducha, vroucí patos slova, záliba v obrazném podávání nadpřirozených pravd, pro niž byl zván loutnou podobenství, a vůbec jemný smysl pro stylovou krásu.“²¹

V básni *Proglas* najdeme také zmínku o Apoštolu a o Prorocích. To dokazuje, že již byl hotov také slovanský překlad dalších knih Písma svatého. *Proglas* je psán dvanáctislabičným veršem s césurou²² po páté nebo po sedmé slabice. Přízvuk ani kvantita slov není zohledňována, počítají se pouze slabiky. V textu lze najít hojné eufonické prvky, zejména aliteraci, patetickou anaforu, která klade důraz na opakující se slovo na počátku několika veršů za sebou. Například verše 22-24 začínají stejným slovem *slyšte*, počátkem veršů 25-27 je *slovo*. Tento způsob psaní má původ v řeckých skladbách, z nichž si Konstantin bral příklad.²³ Předmluvu k čtveroevangeliu tvoří 110 dvanáctislabičných veršů. Určení autorství komplikuje staroslověnský akrostich, který je psán stejným metrem, tvoří však součást díla Konstantina Přeslavského *Učitel'noje evangelije*.

Obsahově vyjadřuje *Proglas* kulturní program cyrilometodějské mise na Velkou Moravu. Autor zde zdůrazňuje právo člověka na mateřský bohoslužebný jazyk, který bude přístupný všem lidem, vzdělaným i prostým, možnost číst Písmo a rozumět mu. Právě tato myšlenka provázela ty, kteří *Radio Proglas* zakládali. Chtěli využít moderních prostředků a nabídnout lidem dnešního světa, vzdělaným i prostým, možnost stále se vzdělávat, informovat a v neposlední řadě i bavit se důstojným a lidským způsobem. *Radio Proglas* je křesťanskou rozhlasovou stanicí,

²⁰ VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské 836-885*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 37.

²¹ Srov. tamtéž, s. 38.

²² přerývkou

²³ Srov. VAŠICA, J. *Literární památky epochy velkomoravské 836-885*, 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 38.

ale mezi posluchači se najdou mnozí, kteří cestu ke křesťanství teprve hledají nebo jsou jim blízké hodnoty, které Proglas prostřednictvím rozhlasového vysílání šíří.

2.2 Vznik Radia Proglas

Oficiálním dnem zahájení vysílání křesťanské rozhlasové stanice Proglas je 8. prosinec 1995. Všechno ale začalo mnohem dříve. Záhy po „sametové revoluci“ v roce 1989 byla v Brně založena Nadace Radia Proglas. Jejím iniciátorem byl katolický kněz Martin Holík spolu s dalšími křesťany, duchovními osobami i laiky. Licenci k rozhlasovému vysílání získala v polovině roku 1995.

Prvním úkolem, který musela skupina zakládající Radio Proglas řešit, byla otázka financí. Obrátili se s prosbou o pomoc na věřící z celého světa. Dostalo se jim prostředků od americké biskupské konference, z vídeňské diecéze, z německé organizace Renovabis a z darů českých věřících a půjček od brněnského biskupství a olomouckého arcibiskupství.

Hlavní sídlo a první studia vznikla v Brně v budově Biskupského gymnázia na Barvičově ulici. Na technických a stavebních úpravách se podílelo velké množství dobrovolníků, často právě studentů Biskupského gymnázia, kteří pracovali zdarma. V Brně jsou tři různě velká studia a také odbavení, kde sedí moderátor a odkud se vysílá živě. Brněnská studia byla interně pojmenována Goliáš, to je studio největší, pak studio Maria, právě odtud se vysílá většina modliteb a živých pořadů, a posledním studiem je studio Benjamín, které je svými rozměry velmi malé, vhodné pro nahrávání různých pořadů pro jednu až dvě osoby.

Radio Proglas není pouze radiem moravským, ale má spoustu pracovníků a další studia po celé České republice. V Olomouci vzniklo již krátce před zahájením vysílání regionální studio Radim. Jeho iniciátory byli studenti Teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a vznik také podpořila kapitula a vedení kněžského semináře. Také hlavní město Praha má své studio. Nachází se v Praze-Dejvicích na Thákurově ulici a jako všechna regionální studia obohacuje vysílání Proglasu novinkami, zprávami a událostmi z hlavního města a

regionu středních Čech. Každé studio kromě těchto aktualit přispívá do vysílání pravidelným pořadem, který má svůj vysílací čas ve všední dny ve 22.00 hodin.

Ve Slezsku vzniklo studio Proglasu v centru Ostravy v roce 1997. Nese jméno Hedvika a sídlí v domě, v němž od roku 2004 má svá studia křesťanská televize Noe, která s Radiem Proglas úzce spolupracuje. Další tři regionální studia Proglasu mají svá sídla v Čechách. Malé studio bylo založeno v roce 1999 v Hradci Králové. Pojmenováno bylo jako studio Vojtěch. V Litoměřicích funguje od 22. září 2003 studio Štěpán. Sídlí v Diecézním domě kardinála Trochty. Zatím poslední studio bylo otevřeno 28. května 2008 v Českých Budějovicích a dostalo jméno Jan Neumann. Jména jednotlivých studií byla vybírána podle významných světců či osobností, jež jsou s regionem, v němž se studio nachází, nějakým způsobem spjata.

Prvním dnem, kdy posluchači na Hané mohli naladit na svých rozhlasových přijímačích Radio Proglas, byl 8. prosinec 1995. Zajímavé je, že ač Radio Proglas vysílalo z Brna, posluchači z Brna jej bohužel zpočátku neslyšeli. Prvním vysílačem byl Svatý Hostýn, který vysílal na frekvenci 90,6 MHz. Brněnský vysílač vysílá od svátku svatého Josefa, tedy od 19. března 1996. Postupně přibývaly další vysílače na Pradědu, Ještědu, v Uherském Brodě, na kopci Drahlín u Příbrami, od roku 2001 je vysílač také na Nových Hradech, o několik let později v Českých Budějovicích, Táboře a Písku. Další vysílače jsou u Velkého Meziříčí, Žďáru nad Sázavou, u Znojma, Třebíče a ve Valašských Kloboukách. Posluchači z Prahy, Brna, Plzně, Ostravy a okolí mohou od konce června 2008 zachytit vysílání Proglasu také přes DVB-T (digitální pozemní vysílání). K tomuto příjmu je nutno být majitelem tzv. set-top boxu, což je zařízení umožňující příjem digitálního vysílání. Radio Proglas lze také poslouchat přes Internet nebo přes DVB-S (digitální vysílání ze satelitu), je třeba mít parabolu a příslušné zařízení.

2.2.1 Personální obsazení Radia Proglas

Na konci roku 1995 mělo Radio Proglas pouhých osm pracovníků. Postupně se rozrůstalo a v roce 1999 zde již pracovalo přes čtyřicet pracovníků. V současné době se počet pohybuje mezi padesáti stálými pracovníky v Brně a dalších asi patnáct redaktorů a techniků pracuje v regionálních studiích. Velkou pomocí jsou

také externí spolupracovníci, kteří často bez nároku na odměnu věnují svůj čas a schopnosti pro Radio Proglas. Těch je celkem téměř čtyři sta.

Ředitelem Radia Proglas je od jeho počátku katolický kněz Ing. Martin Holík. Narodil se v Brně v roce 1960, po studiích na fakultě elektrotechnické na Vysokém učení technickém v Brně studoval tajně teologii a na kněze byl vysvěcen v roce 1987. Brzy poté se začal zabývat myšlenkou založit křesťanskou rozhlasovou stanici. Po pěti letech příprav vzniklo Radio Proglas. Je jednatelem Proglasu, členem mediální rady brněnského biskupství i České biskupské konference a několika dalších institucí. Jako katolický kněz působí kromě Radia Proglas také jako kaplan ve farnosti sv. Augustina v Brně. Úzce spolupracuje s televizí Noe, u jejíhož zrodu také stál. Jako ředitel jmenuje šéfredaktora, který zodpovídá za programovou náplň vysílání a personální obsazení redakčních úvazků.

Šéfredaktorkou byla od 1. září 1997 do 30. září 2009 PhDr. Marie Blažková. Od 1. října 2009 převzal úlohu šéfredaktora Pavel Mikšů, který tři roky předtím působil v pozici zástupce šéfredaktorky. PhDr. Marie Blažková zůstala v Proglase pracovat jako dramaturgyně.

Mezi vedoucí pozice v Radiu Proglas patří dále manažerka, jíž je v současné době Ing. Helena Horáková, která má na starosti vnější vztahy, propagaci, mediální spolupráci a partnerství, smlouvy, žádosti, akce pro posluchače i pracovníky Proglasu a nadační fond.

V Radiu Proglas jsou kromě vedoucích pozic nezbytní také redaktoři, moderátoři, technici, administrativní pracovníci, pracovníci v regionech, hlídači a externisté.

2.3 Metoda práce při analýze a hodnocení literárních pořadů

Než začnu s rozbořem a hodnocením jednotlivých literárních pořadů na Radiu Proglas, chci přiblížit metodu, kterou budu používat. Předně je důležité si uvědomit, že ověřitelná zjištění lze získat jedině volbou vhodné metody, která bude adekvátní k tomu, na jaké otázky hledám odpověď. Nelze se spokojit

s povrchním poslechem jednotlivých pořadů a jejich popisem či subjektivními dojmy.

Při studiu literárních pořadů na Radiu Proglas je třeba si klást dvě základní otázky: jak a proč? Proč zařazuje tato rozhlasová stanice právě tyto pořady, jak jsou tyto pořady vybírány, připravovány do vysílání, kdy jsou vysílány, kdo je poslouchá a jaký mají na posluchače vliv. Je třeba si uvědomit, jak důležitou roli hraje opakování určitého tématu, zaměření rozhlasové stanice i jejích posluchačů. Například rozhlasová stanice Český rozhlas 3 - Praha je zaměřena umělecky, převažují pořady s vysokou uměleckou hodnotou, vážná hudba, literatura, poezie, kdežto například Radio Impulz je zaměřeno vyloženě komerčně, vysílá převážně moderní hudbu, velké množství reklam a pořadů nevyžadujících zvýšenou pozornost a zapojení všech smyslů při poslechu. Radio Proglas je stanicí církevní a jako taková stanice se zaměřuje na pořady křesťansky orientované.

Ve své práci hodlám využít metodu analýzy, to znamená zjistit, jaké jsou klady a zápory literárních pořadů na Radiu Proglas v současné době, jaký vliv mají tyto pořady na posluchače, jak by se mohly tyto pořady využít při výuce na základních školách, eventuálně jaký mají výchovný dopad, jaké hodnoty prezentují a k čemu posluchače vychovávají a vedou. Důležité je si také uvědomit, čím se Radio Proglas svým specifickým zaměřením literárních pořadů liší od literárních pořadů vysílaných na stanicích Českého rozhlasu.

Nejdříve provedu obsahovou analýzu jednotlivých pořadů, od jejich tvůrců zjistím, jak pořady vznikají, jaká kritéria používají při výběru témat, jak pracují s textem, než jej připraví pro vysílání. Následně zhodnotím výběr, provedení a přínos jednotlivých pořadů. Závěrem shrnu všechny poznatky a porovnáám s literárními pořady na stanicích Český rozhlas 2 - Praha a Český rozhlas 3 - Vltava, které se z českých rozhlasových stanic nejvíce věnují literárním pořadům.

Jednou z nejdůležitějších funkcí rozhlasu je význam jednotlivých pořadů, jejich hodnotová orientace. Jak obvykle označujeme, hodnoty jsou to, podle čeho se lidé ve společnosti řídí, podle čeho se chovají a orientují. Studovat média znamená studovat významy – odkud pocházejí, jaké jsou, nakolik jsou změrné, jak jsou zabudovány do mediálních materiálů a jak jsou inkorporovány do vlastního přemítání každého jednotlivce.²⁴

²⁴ Srov. BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2001, s. 68.

3 ČTENÍ NA POKRAČOVÁNÍ

Čtení na pokračování si posluchači rozhlasu obvykle velmi cení a patří mezi oblíbené pořady. Aby bylo kvalitní a posluchačsky přijatelné, musí před samotným vysíláním projít pečlivou úpravou a důkladným nastudováním odborníky.

Při rozhlasové adaptaci literárního díla se obvykle bere v úvahu zvýšená sugestivnost a zvýšené citové zabarvení mluveného projevu, protože chybí vizuální kontakt s posluchačem. Literární dílo lze pro rozhlas připravit nejčastěji dvojím způsobem. Může jít o obvyklé čtení vybrané povídky, příběhu (či čtení na pokračování), nebo o jejich dramtizaci. Na přípravě čtení se podílí dramaturg, režisér a herec.

Původní literární dílo bývá pro rozhlas obvykle kráceno, vynechávají se pasáže s dlouhými popisy krajiny, charakteru aj., úvahové části, ale také příliš konkrétní dějové detaily. Důležitým kritériem pro posuzování výsledku adaptačních a interpretačních procesů je požadavek, aby rozhlasový pořad zahrnoval specifičnost odrazu objektivní reality v původním díle. Avšak i při splnění tohoto požadavku může být v rozhlasové úpravě omezena nadčasová platnost literární předlohy. Mění se totiž hierarchie hodnot hledaných a zdůrazňovaných v literárním díle, herecké interpretační umění a způsob výkladu textu. Zajisté jinak by znělo čtení na pokračování např. románu Karolíny Světlé *Kříž u potoka* v 60. letech 20. století a jinak by znělo v současnosti.

Druhou možností, jak přiblížit posluchačům rozhlasu literární dílo, je jeho dramtizace. Může se jednat o věrný přepis (dialogizaci) originálu, dramatickým rozvedením některé epizody literárního celku nebo volnou variací podle původního tématu díla.²⁵ Ačkoli dramtizace literárních děl k rozhlasovému vysílání neodmyslitelně patří, nezahrnuje tato práce její podrobnější rozbor, poněvadž na Radiu Proglas se neobjevuje.

²⁵ Srov. ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění, umění I.*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1976, s. 82-83.

3.1 Čtení na pokračování na Radiu Proglas

Od pondělí do pátku se mohou posluchači Radia Proglas zaposlouchat do jednoho dílu z vybrané knihy na pokračování. Při výběru se redaktoři zaměřují na díla křesťansky orientovaných autorů, svědectví víry i statečných životních postojů. Posluchačům se nabízí k poslechu také paměti významných osobností či životopisy svatých nebo čtení z některé papežské encykliky. Výběr jednotlivých titulů je omezen dostupností autorských práv. Právě tato skutečnost hraje velmi důležitou roli. Posluchači si často píší o zařazení různých oblíbených titulů, nelze jim však mnohdy vyhovět právě kvůli nemožnosti získat autorská práva. Ta zanikají teprve sedmdesát let od smrti autora. V případě žijících spisovatelů či tvůrců nedávno zesnulých vlastní autorská práva sám autor či jeho rodina.

Pravidelné *Čtení na pokračování* vysílá Radio Proglas pět minut po jedenácté dopoledne a v repríze o půl desáté večer. Jeden díl trvá přibližně 25-30 minut a je doplněn hudebními předěly.

Čtení na pokračování je možné také vyslechnout v audioarchivu Radia Proglas.²⁶

Nyní stručně představím jednotlivé knižní tituly, které byly připraveny do vysílání Radia Proglas v roce 2008.

Jako první čtení na pokračování ve výše uvedeném roce zazněla kniha polského spisovatele Jana Dobraczyńského s názvem *Stín Otce*.

V tomto románovém příběhu o svatém Josefovi z Nazaretu autor přibližuje život významného světce i kulturní pozadí, ve kterém se světcův život odehrával. Zachycuje nesnáze jeho každodenního života, napjatou atmosféru tehdejší doby, v níž Židé očekávali příchod Mesiáše, politické události na dvoře krále Heroda Velikého, vládcovy intriky, zvrácenosti a zločiny. Autor vychází z biblických pramenů i z rozsáhlého literárního materiálu tehdejší doby. Pro Radio Proglas nastudoval herec Václav Baur.

Během března zařadilo Radio Proglas jako *Čtení na pokračování* knihu odbornou, a to papežskou encykliku *Evangelium vitae*, kterou v roce 1995 vydal papež Jan Pavel II. Encyklika²⁷ znamená doslovně okružní list, od 7. století list papežův, jako odborný výraz pro něj od 18. století. Je vyjádřením učitelského

²⁶ <http://www.proglas.cz/audioarchiv-detail/cteni-na-pokracovani.html>

²⁷ RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, s. 81.

úřadu, ale není novou definicí dogmatu. Její učení by věřící měli přijímat s pozitivním, vnitřním, ale nikoli absolutně konečným přesvědčením. Je často reakcí na problémy doby. Encyklika *Evangelium vitae* způsobila záhy po svém zveřejnění nemalý rozruch, který dokazoval, že se její autor dotkl citlivých míst současného světa, kterými jsou například antikoncepce, početí dítěte nebo potrat. Otevřeme-li tento text dnes, po čtrnácti letech, zjistíme, že přitom neztratil vůbec na své aktuálnosti. Naopak, právě v této době promlouvá velice důrazně a hovoří o věcech, které je třeba říci a slyšet. Text papežské encykliky je náročný, ale velice hutný a poskytuje velké množství úvah a myšlenek. Encykliku *Evangelium vitae* podle vydání z nakladatelství Zvon redakčně zpracovali Marie Blažková a Zdeněk Drštka, v režii Zuzany Petlanové načetli moderátoři Radia Proglas Lenka Budková a Jan Novotný.

Cesta k nebi je poslední knihou P. Františka Hobizala. V jedenácti dílech ji mohli posluchači Radia Proglas slyšet na přelomu března a dubna roku 2008. Autor čtenářům nabízí jakési nesoustavné líčení života smyšlené postavy kněze Jana psané zčásti románově, zčásti v úvahách a rozjímání. Janova osobnost nese silné autobiografické rysy autora knihy. Do svého vyprávění vložil kronikářské záznamy z fiktivního kněžského deníku z poloviny 19. století, množství citátů slavných a velkých lidí. Takřka poezii v próze představuje líčení šumavské přírody, zejména kraje kolem Boubína a Pošumaví. Pro Radio Proglas nastudoval Václav Baur.

Životopis sv. Terezie z Lisieux nese název *Dějiny duše*. Jde o tři od sebe oddělené autobiografické spisy, které Terezie napsala na žádost tří různých osob a v plném rozsahu nám dávají poznat velikost této svaté řeholnice, která žila v 19. století ve Francii. Nastudovala Dana Pilchová a posluchači jej mohli slyšet v dubnu a květnu.

V červnu 2008 vysílal Proglas autobiografické dílo *Z deníku marnosti*, jehož autorem je katolický kněz, spisovatel, překladatel a publicista Dominik Pecka. Kniha *Z deníku marnosti* vypráví o autorově pobytu ve vězení a jeho setkání s nejrůznějšími lidskými osudy. Čtivým a jednoduchým způsobem popisuje Pecka postoje a jednání spoluvězňů v tomto náročném prostředí a přináší řadu zajímavých postřehů i reflexí. Nemoralizuje, nestěžuje si a v jeho textu není ani stín zatrpklosti – svůj pobyt v žaláři přijal se stoickým klidem a jako kněz se snažil

využít tuto životní zkušenost k pomoci těm, kteří potřebovali duchovní oporu. Toto dílo pro Radio Proglas nastudoval herec Václav Baur.

V rámci *Čtení na pokračování* od pondělí 14. července vysílalo Radio Proglas vyprávění z knihy Zdeňka Vyhlídala *Sarkander*. Knihu vydalo nakladatelství Trinitas, pro vysílání nastudoval P. Martin Holík.

Od 4. srpna připomnělo *Čtení na pokračování* jarní výpravu Papežských misijních děl na Papuu - Novou Guineu. Četlo se z cestovního deníku zpravodaje Proglasu Filipa Breindla, který doprovázel kněze Jiřího Šlégra a Leoše Ryšku a s nimi v Oceánii oslavil Velikonoce. Ukázky zpěvů, sborové recitace či pozdravů, ale také šplouchání moře nebo džungle jsou také součástí deníku. Jeho členění je jednoduché: co prožitý den, to jedna kapitola. S Filipem Breindlem účinkovala Lenka Kolaříková, zvuková režie Miloš Švábek.

S novým školním rokem připravilo Radio Proglas nové *Čtení na pokračování*, a to knihu Viléma Hünermanna *Farář arský*. Přiblížila život a dobu svatého Jana Marie Vianneye, patrona kněží, který žil na přelomu 18. a 19. století ve Francii. Do vysílání připravila Marie Blažková, nastudoval Igor Dostálek.

Autorem knihy *Sejdeme se v nebi* je generální vikář brněnské diecéze Mons. Jiří Mikulášek, který shromáždil řadu historických pramenů i osobních svědectví pamětníků s přáním přiblížit zejména mladým lidem tehdejší dobu příběhem jednoho hrdinství. Na Radiu Proglas z ní četli na pokračování v předposledním říjnovém týdnu.

Poslední knihou čtenou na pokračování v roce 2008 bylo *Dědictví*, soubor textů, které sesbírala a sestavila Helena Havlíčková. Nese podtitul Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948-1989. Nahrávalo se od ledna 2005. Scénář připravila Oldřiška Vašková, odpovědným redaktorem byl Igor Dostálek. Nastudoval tým herců, moderátorů a redaktorů Radia Proglas, mezi něž patří Adriana Růžičková, Václav Baur, Igor Dostálek, Martina Pavlíková, Jan Breník, Jana Beránková, Pavel Kabzan, Jana Nováková, Libor Raclavský, Pavel Chaloupka, Magda Hauserová, Marie Blažková, Zdeněk Lambor a také samotná autorka knihy Helena Havlíčková. Jde o soubor svědectví lidí z období komunistického režimu, kteří byli ve vazbě převážně kvůli svému náboženskému přesvědčení. O svých zážitcích v knize hovoří řádové sestry, kněží, profesori teologických fakult, seminaristé, spisovatelé, básníci a další. Kniha je velmi

zdařilým a vyzrálým dílem autorky, která sama prožila období komunismu v zahraničí a odtud podporovala pronásledované v bývalém Československu.

Kniha Heleny Havlíčkové *Dědictví* bude dále podrobena detailnější analýze.

3.2 Analýza knihy *Dědictví*

Příběhy a svědectví knihy *Dědictví* shromáždila a utřídila Helena Havlíčková. Narodila se roku 1936. Vystudovala Pedagogickou fakultu Palackého univerzity v Olomouci. Po srpnové invazi emigrovala v roce 1969 i s manželem a dětmi a v roce 1971 se její rodina usadila ve Francii. V roce 1978 získala francouzské státní občanství. Od roku 1981 organizovala skupinu s krycím jménem Famille, která podporovala rodiny českých katolíků pronásledovaných komunistickým režimem.²⁸ 20. května 2009 ji olomoucký arcibiskup Jan Graubner vyznamenal medailí Svatého Jana Sarkandra jako projev uznání za její dlouholetou a obětavou pomoc církvi v České republice za doby totalitního režimu. Původně chtěla napsat knihu ve francouzštině, ale v průběhu práce se rozhodla o vydání tohoto díla v češtině, jelikož si uvědomila, že i u nás toho o utrpení způsobeným bývalým režimem ví současná střední a mladá generace už jen velmi málo. *Dědictví* je komplexním a zároveň sugestivním pohledem na dějiny soužití komunistické diktatury s křesťany. Sbíрка svědeckých výpovědí začala vznikat hned po pádu komunismu z autorčiny touhy dovědět se pravdu, osobně porozumět době, která zplodila nejen tolik utrpení, ale i množství hrdinů a mučedníků. Kniha *Dědictví* získala na knižním veletrhu Libri 2008 v soutěži Kniha Libri v kategorii odborné literatury Čestné uznání za nejkrásnější publikaci.

Radio Proglas poprvé vysílalo výběr z knihy v rámci *Čtení na pokračování* v roce 2002. Podruhé byla kniha zařazena do vysílání v roce 2008, a to od 27. října do 22. listopadu. Celkem bylo natočeno a odvysíláno 41 dílů. V úvodním hovoři sama autorka Helena Havlíčková. Říká o sobě, že není spisovatelka a vysvětluje, proč příběhy lidí vězněných a týraných za totality sbírala a vydala knižně. Vypráví také o svém životě i o svém působení ve Francii. Začátky života zde byly pro

²⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Helena_Havlíčková

celou rodinu velmi těžké. Během této doby však získala cenné zkušenosti. Říká: „*Být opravdu svobodný znamená být schopn otevřít zavřené dlaně. Odmítnout materiální pouta.*“ Od počátku 70. let pomáhala formou balíčků rodinám uvězněných osob v Československé socialistické republice. Po roce 1989 měla příležitost s mnohými, kterým pomáhala, setkat se osobně. Byl to pro obě strany velký zážitek. Vzpomíná na P. Josefa Zvěřinu, který jí jednou řekl: „*Vidíš, a nepřinutili nás nenávidět.*“ Právě tak lze shrnout vyprávění a svědectví jednotlivých osob, které Helena Havlíčková zařadila do knihy *Dědictví*. Autorka není profesionální herečka, ale její slova znějí povzbudivě. Pomáhají posluchači vejít v atmosféru doby a pochopit autorčin záměr.

Po jedenácti minutách autorčina úvodu začíná první příběh. Je to příběh básníka P. Jindřicha Jenáčka. Autorka jej, jako každého, jehož svědectví použila do knihy *Dědictví*, osobně navštívila. Vyprávění tak získalo charakter přímého sdílení zkušeností. Mezitím autorka vysvětluje časové, lokální a historické souvislosti, které jsou pro pochopení nezbytné. Příběh P. Jenáčka byl pro rozhlasové vysílání rozdělen do tří částí. V první části se posluchači seznámí s osobou P. Jindřicha, kde žil, studoval a později působil jako mladý kněz. První část končí jeho zatčením a odvezením do neznáma. Tím je posluchač vhodně motivován k poslechu další části, aby se dozvěděl, jak to s P. Jenáčkem dopadne.

Ve druhém díle líčí P. Jenáček nelidské podmínky při vyšetřování: „*Vyšetřovaný měl ruce svázané, oči zavázané, nohy položeny na druhé židli. Rány padaly ze všech stran. Domnívám se, že tloukli gumovými obušky.*“ Svědectví P. Jenáčka čte herec Václav Baur. Právě tuto pasáž čte s náležitým dramatickým přednesem a důrazem. Jak bylo uvedeno výše, P. Jenáček byl básník, proto je celé jeho vyprávění protkáno jeho básnickou tvorbou. Básně nastudoval a přednesl Igor Dostálek. Zejména verše reflektující jeho zážitky z vězení a přitom hluboké spojení s Bohem působí velmi sugestivně. Třetí část zavede posluchače do věznice na Mírově. Tam strávil P. Jenáček poslední roky před amnestií, která proběhla v roce 1969. Po propuštění z vězení se velmi těšil na setkání s rodiči, přáteli a známými, ale byl hluboce zklamán. Rodiče se jeho návratu nedožili, přátelé a blízcí se od něj odvraceli, neboť měli strach, že kvůli němu mohou mít problémy. Byl zcela sám. Našel si těžkou manuální práci, byl neustále sledován. Kněžskou službu samozřejmě vykonávat nesměl. Povolení dostal až roku 1985. Přesto P. Jenáček zůstává optimistou a končí radostným vítáním svobody roku 1989.

Čas ve vězení rozhodně nepovažuje za ztracený, naopak naplněný. Těžkosti pomáhají člověku dozrát a právě tuto zkušenost předává prostřednictvím svého příběhu

P. Jenáček čtenářům či posluchačům.

Čtvrtý a pátý díl patří životnímu příběhu sestry Edity, členky Kongregace sester III. řádu sv. Františka. V roce 1948 byla mladou novickou, která se teprve připravovala na řeholní život. I když věděla, že ji v době komunismu nečeká snadný a pohodlný život, rozhodla se zůstat v klášteře. Když byla spolu s ostatními sestrami odvezena do Jiřetína pod Jedlovou, byly pod trvalým dohledem dozorců. První noc po příjezdu je budili slovy: „*Tak slečnám se nechce vstávat? Myslíte, že vás tu budeme žít zadarmo? Do práce!*“ Nebylo to příjemné přivítání na zcela neznámém místě. Sestra Edita říká, že byly probuzeny hrubými hlasy dozorců. Interpret však hovoří poněkud monotónně, takže si posluchač ani neuvědomí, jak asi zněly hlasy nepříjemných dozorců. Rodina neměla o sestře Editě žádné zprávy. Nevěděli kde je, co s ní je. Sestry byly po čase převezeny do Teplic nad Metují, kde pracovaly v psychiatrické léčebně. Ale ani zde nezahořkly či se nevzdaly svého povolání a poslání. Velkou oporu a posilu našly v knězi Janu Bártovi, OFM²⁹, který jim sloužil mše svaté, dával duchovní cvičení. Sám byl pak podruhé odsouzen na šestnáct let vězení, ale než k výkonu trestu nastoupil, zemřel. I sestra Edita, podobně jako P. Jindřich Jenáček, hledí optimisticky do budoucnosti a těší se ze svobody po roce 1989.

Další dva díly patří životním příběhům manželů Vlčkových. I když většinu svědectví podává Ludmila Vlčková, perzekuovaným byl její manžel Josef Vlček. Ten byl již roku 1949 zatčen a odsouzen na 22 let vězení. Byl velmi aktivní v katolické církvi v mnoha směrech. V době Josefova zatčení bylo jejich první dceři Janě devět měsíců. Manželka pak o něm neměla dlouho žádné zprávy. V roce 1960 byl v rámci amnestie propuštěn na svobodu. Zanedlouho se rodina rozrostla o další dvě dcery. Jejich štěstí však netrvalo dlouho. Roku 1968 přijal Josef funkci tajemníka Díla koncilové obnovy. Nedlouho poté přišel o práci a rodina žila velmi chudě. Právě této rodině, kromě jiných, pomáhala Helena Havlíčková svými balíčky z Francie. Josef Vlček byl zatčen podruhé roku 1979. Vzpomíná, jak se ve vězení setkal s Václavem Havlem, současným biskupem

²⁹ *Ordo fratrum minorum* (lat.), Řád menších bratří (františkánů), řeholní řád, který roku 1209 založil sv. František z Assisi.

královéhradecké diecéze Dominikem Dukou a dalšími. V současné době je Josef Vlček již v důchodu, ale obětavě dál pracuje a vede nakladatelství Matice cyrilometodějská v Olomouci.

Shodným stylem pokračuje autorka Helena Havlíčková ve svém vyprávění dál. Není předmětem této práce líčit obsah knihy *Dědictví*, proto se zaměřím na analýzu jeho rozhlasového zpracování.

Jako velmi pozitivní hodnotím počet interpretů, který se na četbě z knihy *Dědictví* podílel. Jeden či dva hlasy by působily nudně a fádně. Všech čtrnáct interpretů věnovalo nastudování knihy dostatek času a vložilo do četby hodně energie. Několik z nich vystudovalo herectví. Jejich přednes byl profesionální, nechyběly dramatické prvky. Mnozí z interpretů však byli moderátory či redaktory Proglasu a nedostatek vzdělání a zkušeností s dramatickým přednesem se projevil v jejich nastudování.

Jako hudební předěl bylo použito vybraných skladeb z CD nahrávky Oliviera Messiana *Kvartet pro konec času*. Hudební vložka vážného charakteru dodává četbě dramatičnosti a vytváří vážnou atmosféru. V četbě na pokračování ji posluchači zachytí zhruba po deseti minutách mluveného slova, což je při délce 30 minut asi třikrát. Přesto však při každodenním poslechu působí poslech stále stejné hudby nudně a po několika dílech posluchač přestává hudbu vnímat. Chybí jakékoli další zvukové efekty, které by nastudování knihy oživily.

Redakce Radia Proglas si uvědomovala, že dnešní mladá generace potřebuje slyšet a znát minulost svých rodičů, prarodičů. Období komunistické perzekuce nelze vymazat z lidských životů ani z naší historie. Patří do ní a má být pro nás poučením, jak může být lidské srdce tvrdé a kruté. Právě seznámit mladé lidi se zlem komunismu a povzbudit ty, kteří v této době žili, bylo hlavním důvodem, proč redaktoři Radia Proglas sáhli po knize Heleny Havlíčkové a připravili je pro vysílání. Počin Heleny Havlíčkové je velmi vysoce ceněn, jak již bylo uvedeno výše, a nápad Radia Proglas zařadit knihu *Dědictví* do četby na pokračování je záslužný.

Celkově působí četba knihy *Dědictví* jako velké svědectví a má velkou hodnotu zejména pro dnešní mladou generaci. I když umělecky by si zasloužila více profesionální péče a pozornosti, svůj účel splnila. Velké množství posluchačů bylo povzbuzeno příběhy lidí z období totalitního režimu. Bohužel většinou se jednalo o posluchače starší, kteří měli podobné zkušenosti. Mladší generace

poslouchá Radio Proglas všeobecně méně, navíc vysílací čas *Čtení na pokračování* je pro mladé a pracující lidi nevhodný. Hodinu před polednem jsou ve škole či v práci, večer se většinou věnují přípravě na následující den. Přesto oceňuji tento projekt Radia Proglas, kterému bylo věnováno dost času, energie, sil a nadšení. Více však než hodnotu uměleckou, má hodnotu osobního svědectví, které na posluchače působí velmi silně. Pokud by se Radiu Proglas podařilo dílo nastudovat profesionálněji, oživit je dalšími dramatickými prvky, splnilo by nepochybně svůj účel.

3.3 Čtení na pokračování na stanici Praha

Na stanici Český rozhlas 2 – Praha mohli posluchači v únoru 2009 slyšet na pokračování knihu Jiřího Stránského *Stařec a smrt*. Osmidílná četba přináší příběh z netušeně posledních týdnů života jednadevadesátiletého bývalého mukla Vildy. V Českém rozhlasu Brno četbu nastudoval s Ladislavem Lakomým a Marií Durnovou režisér Zdeněk Kozák.

Základní vyprávěcí proud Stránský neustále rozvíjí četnými odskoky k drobným i větším rodinným událostem, k setkáním s mukly z lágrů a ke komentářům současného stavu společnosti. Osmidílná četba na pokračování se soustředí na základní dějové proudy Stránského novely. Těmi jsou jeho vztah k mrtvé manželce Milce, vnučce Aniče a jejím synům, ke kamarádům z lágru, a milostné vzplanutí Vildova dvorního taxikáře k osobité dívce Modřence. Nejde o příběh tragický, ale spíše útěšný. Starcovy životní hodnoty a cíle žijí dál v jeho blízkých, zejména ve vnučce Aniče.³⁰

Při prvním poslechu získává posluchač dojem, jako by se s autorem vyprávění přímo setkal a naslouchal jeho vzpomínkám a zážitkům. Jde o tok vyprávění, autor vede posluchače všemi místy a událostmi. Podobně jako v knize *Dědictví*, kterou vysílalo Radio Proglas, i zde najdeme mnoho vzpomínek na období komunismu. Více se však zaměřuje na rodinné vztahy a nejbližší okolí. Marie Durnová se v rozhlasovém nastudování objevuje jako jeho mrtvá žena Milka, stařec na ni vzpomíná, hovoří s ní, volá ji. Ožívá mu před očima a dojem

³⁰ Srov. http://www.rozhlas.cz/vltava/literatura/_zprava/542435

jejího příchodu z říše zemřelých je navozen zvukovou ozvěnou, což vyznívá velmi plasticky a vážně. Vyprávění je stylizováno ve 3. osobě jednotného čísla, vloženy jsou dialogy v přímé řeči. Mnohé signály a narážky ukazují, že kniha opravdu pochází ze současnosti, klasickým příkladem je třeba používání mobilních telefonů. Přestože vyprávění je velmi plynulé, občas se stává, že autor odbíhá od hlavního děje, objevuje se velké množství postav, jež nazývá pouze křestními jmény, což může posluchači, zejména pokud neposlouchá pravidelně všechny díly od začátku do konce, způsobit jisté potíže v orientaci. Zcela chybí názvy jednotlivých částí pořadu, v úvodu se neopakuje, o čem bylo pojednáno v předchozí části, rovněž chybí závěrečná upoutávka na následující část.

3.3 Srovnání četby na pokračování na stanicích Proglas a Praha

Srovnávaná díla jsou si podobná náplní, tématem, délkou jednoho odvysílaného dílu, užitím více než jednoho vypravěče. Naopak liší se délkou odvysílaných částí. *Dědictví* Heleny Havlíčkové bylo nastudováno a rozděleno do čtyřiceti jedna částí. Přihlédneme-li k tomu, že čtení na pokračování je na Proglase vysíláno každý všední den, celková doba vysílání knihy *Dědictví* pak byla osm týdnů. Zdá se to příliš pro posluchače, který slyší poměrně dlouho podobná svědectví. Naopak stanice Praha preferuje kratší četby na pokračování, konkrétně kniha *Stařec a smrt* Jiřího Stránského měla pouhých osm dílů a trvala tedy jeden týden. Rozdíl je i v jednotlivých částech. Na Radiu Proglas nejsou tyto části stejně dlouhé. Některé trvají dvacet minut, jiné dvacet pět minut, některé i třicet minut. Minutáž není přesně určena a dodržena. Na stanici Praha jsou všechny části stejně dlouhé. Trvají vždy třicet minut.

Druhým výrazným rozdílem je sdělení informací o předchozím či následujícím díle. Kniha *Dědictví* je uvedena nejen jasným názvem a autorem díla, ale také citátem: „*Kdo hledí do budoucnosti, ať se podívá nejdříve do minulosti, aby tam našel znamení své cesty.*“ Následuje krátký hudební předěl a název vysílané části. Na stanici Český rozhlas 2 – Praha u vysílaného díla *Stařec a smrt* toto ohlášení chybělo.

Při nastudování obou srovnávaných knih se střídalo více interpretů, ale i zde nacházíme rozdíly. U knihy *Dědictví* se vystřídalo celkem čtrnáct interpretů. Vzhledem k množství dílů je to velmi vhodné. Jednotlivá svědectví jsou tak odlišena i hlasově, což usnadňuje posluchači orientaci. U díla *Stařec a smrt* se vyprávění naopak ujímá pouze jeden interpret, herec Ladislav Lakomý, občas jej doplňuje Marie Durnová. V tomto případě se však jedná o svědectví jednoho člověka, kdežto v knize Heleny Havlíčkové je zapsáno a následně odvysíláno více dramát lidských osudů.

Obě nastudovaná díla považuji za zdařilá. Jejich nastudování věnovali interpreti i odpovědní redaktoři dostatek času a pečlivou přípravu, která se odráží v kvalitě projevu. Lze říci, že rozhlasová stanice Praha věnuje svým pořadům větší profesionální péči. Má dlouholeté zkušenosti, kvalitní profesionální herce. Radio Proglas vysílá teprve čtrnáct let, sbírá tedy ještě zkušenosti a učí se. Přesto je třeba ocenit snahu a nadšení, se kterou pořady, včetně literárních, připravuje.

Nepřehlédnutelný je také hodnotový a výchovný obsah čtení na pokračování na obou rozhlasových stanicích. Dnešní mladí lidé na druhém stupni základních škol a na školách středních mají velmi malé znalosti o utrpení, která prožívali lidé v období totalitního režimu. Je škoda, že poslouchali tato svědectví z doby nedávno minulé především lidé starší, kteří sami měli podobné zkušenosti a tato doba jim byla blízká. Naopak bylo by velkým přínosem, kdyby i mladá generace měla zájem o tyto události. Vedlo by to k větší úctě ke starším lidem, k postoji vděčnosti za svobodu a uvědomění si, že to, jak žijí dnes, není samozřejmost.

4 KNIHOVNIČKA

Informace o nových knihách, tipy na zajímavé i poučné čtení, recenze, úvahy, to vše je součástí rozhlasového vysílání. Radio Proglas se zaměřuje na delší recenze knižních titulů rozličných žánrů, ne vždy se však jedná o novinky. Občas také informuje o nových titulech nakladatelství, které se věnují vydávání knih s křesťanskou tematikou. Český rozhlas rozšiřuje své recenze o nejnovější filmy, divadelní představení, soutěže o knihy a podrobnější informace ze světa literatury a kultury vůbec.

Recenze³¹ je slovo pocházející z latinského *re-censeo*, což znamená přehlížet, posuzovat, uvažovat. Jedná se o shrnující zhodnocení a posudek, druh publicistického textu, jenž má za úkol především informovat a představit veřejnosti dílo v hlavních rysech. Na rozdíl od kritiky nemá recenze příliš velký rozsah, a proto se soustřeďuje pouze na hodnocení výrazně kladných či výrazně záporných hodnot. Zároveň stručně představuje tvůrce a zařazuje dílo do kontextu další umělecké činnosti.

4.1 Knihovnička Proglasu

Knihovnička Proglasu představuje zajímavé literární novinky i známá díla klasiků. Recenze knih připravují redaktoři Radia Proglas i externí spolupracovníci. Nechybí ani pravidelné informace o nových titulech, především z českých křesťanských nakladatelství. Mezi ně patří Karmelitánské nakladatelství, Portál, Krystal OP a Vyšehrad. Editoři těchto nakladatelství bývají hosty pořadů ne přímo literárních, jako např. *Magdazín*, *Všimli jsme si* nebo *Kafemlýnek*.

Vysílací čas *Knihovničky Proglasu* je v neděli v 13.20, reprízu je možné naladit následující pátek o půl desáté dopoledne.

³¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. s. 150.

Všechny sledované pořady jsou dostupné k poslechu v internetovém audioarchivu Radia Proglas.³²

Nelze vyjmenovat všechny knižní tituly recenzované v roce 2008. Proto níže uvádím pouze reprezentativní vzorek. Knihy, které vybírá k recenzím Marie Blažková, jsou velmi rozmanité. Obecně je lze rozčlenit na knihy vzpomínající období totalitního režimu a knihy patřící do oblasti duchovní literatury. Ostatní tituly jsou v *Knihovničce* zastoupeny méně často, spíše mimořádně.

V roce 2008 mohli posluchači Radia Proglas slyšet recenze více než padesáti knižních titulů. Jedním z nich je kniha *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*. Osudy vězňených kněží a řeholníků zaznamenal Vojtěch Vlček, knihu vydalo Karmelitánské nakladatelství v roce 2006. Knihovničku připravila Marie Blažková.

Knihy Marka Rosemana *Setkání ve vile u jezera* pojednává o konferenci ve Wansee a řešení židovské otázky. Pořad byl zařazen při příležitosti Dne památky obětí holocaustu, který si celý svět připomíná 28. ledna. Připravila Marie Blažková.

Dílo Ivana Gaďourka a Jiřího Nehněvajsy *Žalářování, pronásledování, zneuznaní* se zabývá tvrdými represemi vůči obyvatelstvu Československa po komunistickém puči v roce 1948. Přináší statistiky a konkrétní čísla o odboji, o vězňených a odsouzených k smrti i osudech politických vězňů po propuštění a útrapách jejich rodin. Práci exilových historiků vydala Masarykova univerzita v Brně v roce 1997.

Pozoruhodným dílem je kniha Borie Sax s názvem *Zvířata ve III. Říši*. Podtitul knihy zní *Domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. Jedná se o neobvyklá zjištění o postupu nacistů vůči zvířatům, která žila v židovských domácnostech. Knihovničku připravil Jaroslav Blažke.

Známý historik našich moderních dějin Karel Jech podává ve svém díle *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy* jedno z nejzávažnějších svědectví o naší totalitní minulosti a zároveň podává vysvětlení, proč cesta k modernímu českému venkovu je tak složitá. Knihovničku o novém titulu nakladatelství Vyšehrad připravila Marie Blažková.

³² <http://www.proglas.cz/audioarchiv-detail/knihovnicka.html>.

O zážitcích z Terezína píše Hanelore Brener-Wonschicková v knize *Děvčata z pokoje 28. Přátelství, naděje a přežití v Terezíně*. Připravila Marie Blažková.

Známostou a oblíbenou knihou jsou *Kamínky*. Najdeme v ní drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti. Vydal kolektiv pracovníků pod patronací Mons. ThLic. Karla Otčenáška, královéhradeckého biskupa. *Knihovničku* připravila Marie Blažková.

Další knihou, jejíž recenzi mohli posluchači Radia Proglas uslyšet v roce 2008, byly *Dějiny Židů na Slovensku*, jejichž autorem je Jan Mlynárik. K srpnovému 64. výročí Slovenského národního povstání připravila Marie Blažková.

Výběr z korespondence s názvem *Dopisy přes mříže* vězněného katolického disidenta a signatáře Charty 77 Václava Bendy a jeho manželky, matky pěti dětí Kamily Bendové recenzovala Marie Blažková koncem září roku 2008.

Z duchovní literatury mohli posluchači Radia Proglas slyšet recenzi knihy Guida Stinissena *Růst v modlitbě* s podtitulem Putování ve stopách Terezie z Avily. Knihovničku připravil Jiří Stejskal.

V knize Giuilany Pelucchiové *Život za život - Svatá Gianna Berettová-Mollová* najdeme příběh italské lékařky, která zemřela, aby se její čtvrté dítě mohlo narodit. Příběh ze šedesátých let dvacátého století vydalo Karmelitánské nakladatelství, Knihovničku připravila Marie Blažková.

Knih Edity Steinové *Cesty k vnitřnímu ztišení* nabízí myšlenky slavné filozofky, karmelitánky a mučednice Terezie Benedikty od Kříže. Připravila Pavla Králová.

Zaměřím se na kritickou analýzu jednoho díla z oblasti literatury vzpomínající totalitní režim a jednoho díla z oblasti duchovní literatury.

Typický příklad k analýze díla, které se věnuje období totality, jsem zvolila knihu Karla Jecha s názvem *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Významný český historik doc. Karel Jech píše o tom, proč, v jakých souvislostech a jakým způsobem u nás probíhala kolektivizace zemědělství a také proč se nevyhnula řadě činů proti lidskosti. V úvodu jsou připomenuty krušné, ale i slavné doby sedláků a rolnického lidu, zejména tvrdý režim nevolnictví a roboty, proti nimž dovedla vesnice nejednou účinně povstat. V hlavní části autor hledá odpověď na otázku, proč se počátkem padesátých let minulého století československé zemědělství

odklonilo od své letité minulosti a přijalo cizí model zkolektivizovaného hospodaření podle stalinského vzoru. Autor měl možnost bádát a shánět informace v archivech, což mu pomohlo vystihnout podstatné rysy totalitního řízení zemědělských činností, ovládání vesnického života, nátlaku na postoje a rozhodování zemědělců, metody represivního a donucovacího působení tam, kde nestačilo přemlouvání a přesvědčování. Nejrozsáhleji je zmapována smutně proslulá Akce K (kulak), při níž byly stovky selských rodin vyhnány ze svých domovů, zbaveny polí, strojů, hospodářských budov a zvířectva, vysídleny bez možnosti návratu na podřadné práce do cizího prostředí, hospodáři byli označeni jako škůdci a nepřátelé, uvěznění a nasazováni na nejtěžší a zdraví škodlivé práce. Závěrem autor sděluje, že zemědělci ztratili kolektivizací možnost soukromě hospodařit. Selský stav byl výrazně zredukován a oslaben, nikoliv však zcela zlikvidován a vykořeněn.³³

Recenzi knihy Karla Jecha *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy* připravila pro Radio Proglas redaktorka Marie Blažková, v pořadu účinkuje spolu s redaktorem Proglasu Pavlem Mikšů. Samotný pořad trvá necelých 13 minut. Knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad Praha v roce 2008.

Knihovnička Proglasu recenzující knihu Karla Jecha *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy* začíná uvedením názvu knihy a jejího autora. Tak je tomu u každé Knihovničky. Pak následuje úryvek z knihy. Čte Pavel Mikšů. Autentický fragment z knihy uvádí posluchače do atmosféry doby, může si vytvořit představu, o čem kniha asi bude, kam ji zařadit. Jedná se o vzpomínku selského syna Miroslava Škyřika z 50. let minulého století a lze ji najít ve sbírce životních příběhů lidí z doby totality s názvem *Kamínky*³⁴. Úryvek je zajímavý, avšak na úvod poněkud dlouhý. Posluchače, který nezná historické souvislosti, jen stěží zaujme. Autorka jej zařadila, protože si na ni při vlastní četbě recenzované knihy vzpomněla. Poté následuje stručné představení autora knihy, který byl synem venkovského učitele a dobře znal tvrdý život na venkově. Čte Marie Blažková. Označuje recenzovanou knihu za výjimečnou a velmi to zdůrazňuje. Působí to poněkud podbíživě. Recenzentka pokračuje popisem knihy, v níž autor nastiňuje pohled do historie zemědělství až po válečné období, vyhánění Němců a

³³ Srov. <http://www.ivysehrad.cz/katalog.asp?id=1810>

³⁴ *Kamínky* jsou sbírka výpovědí o tom, co všechno museli vytrpět křesťané v Čechách a na Moravě v době totality. Písemná svědectví shromáždil emeritní biskup královéhradecký Karel Otčenášek.

kolektivizaci, zmiňuje tzv. akci Kulak, babické události, které byly výstrahou pro ty, kdo se nepodrobí novým poměrům. Karel Jech měl to štěstí, že mohl v šedesátých letech bádát v archivech Komunistické strany Československa. Tím získal mnoho cenných informací, které čtenáři najdou v jeho knize *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. To, co v archivech našel, zcela změnilo jeho život. Navždy upustil od sympatií ke komunistům. Sám sice nebyl sedlákem, ale v mládí žil na venkově a zná život na vesnici. Recenzentka o něm říká:

„Jako přímý pamětník i poučený historik pak může s hlubokou znalostí věci zevrubně popsat a zhodnotit jev, kterému se eufemisticky říkalo kolektivizace venkova, a který ve skutečnosti znamenal rychlé a drastické zrušení staletých majetkových poměrů a pracovních způsobů na českých, moravských a slovenských vesnicích po roce 1948.“

Závěrem pak autorka pořadu zařazuje úryvek z dopisu jednoho vězně. Čte Pavel Mikšů. Úvodní i závěrečný úryvek z knihy je vhodným oživením poměrně náročné recenze. Marie Blažková čte svou recenzi dramatickým a citově zabarveným projevem. Vyžaduje od posluchače velkého soustředění, občas se vyskytují příliš dlouhá souvětí, subjektivní názory. Následuje zhodnocení celé knihy a její přínos pro nás. Autorka Knihovničky vyslovuje své překvapení, kolik toho ještě nevíme o naší nedávné minulosti. Poukazuje na všechno zlo, které bylo spácháno v době totalitního režimu, týkající se zejména sedláků. Ke konci vyzývá ke správnému rozhodnutí, komu dát volební hlas. Znovu chválí Jechovu publikaci *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy* a rovněž *Kamínky*. Svůj neskrývaný obdiv ke knize zdůvodňuje takto:

„Stojí za to přečíst si Kamínky a rozhodně je nutné znát Jechovo dílo, chceme-li trochu lépe porozumět našim nedávným dějinám. A také vrozené nedůvěře mnoha poučených lidí z venkova vůči různým plánům sociálních inženýrů. Karlu Jechovi i nakladatelství Vyšehrad patří pak uznání za fundovanou a výtečně zpracovanou publikaci, jakých není k dispozici mnoho.“

Celá recenze je pak ukončena opětovným uvedením názvu knihy, autora, nakladatelství a roku vydání.

Druhá recenze, kterou jsem vybrala k analýze, je z oblasti duchovní literatury. Zvolila jsem knihu s názvem *Pojď, buď mým světlem*. Podtitul zní Soukromá korespondence světice z Kalkaty. Jedná se tedy o výběr z dopisů známé řeholnice Matky Terezy z Kalkaty. Editorem knihy je Brian Kolodiejchuk, vydalo

ji Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2008. Jedná se o poměrně rozsáhlou publikaci, která byla na našem trhu dlouho očekávaná. Recenzi knihy měli možnost posluchači slyšet v lednu 2009. Připravila ji Marie Blažková, která je také, spolu s Pavlem Mikšů, interpretkou recenze. Stejně tak tomu je i u výše recenzované *Knihovničky Proglasu*.

Po ohlášení názvu knihy, autora a překladatele, uvádí Marie Blažková posluchače slovy samotné Matky Terezy z Kalkaty do tajemství jejího vnitřního života. Tímto citátem je také uvedena kniha ve své tištěné podobě, je vlastně jakýmsi mottem celé knihy:

„Jestli se někdy stanu svatou – určitě budu světicí temnoty. Neustále budu z nebe odcházet – abych rozsvěcovala světlo těch, kdo jsou na zemi v temnotě.“

Recenzentka se dále zamýšlí nad tím, jaký vlastně bude mít zveřejnění soukromých dopisů této svaté řeholnice význam pro dnešní lidi. Matka Tereza se nechtěně stala známou a slavnou. Nikdy slávu a obdiv nevyhledávala. Její heroické činy však promlouvaly k lidem samy. Ona sama sebe nazývala „*tužkou v Boží ruce*“. Vlastní recenzi knihy čte Pavel Mikšů, úryvky z dopisů Matky Terezy čte Marie Blažková. Tato kniha je však zcela odlišná od těch, které dosud o Matce Tereze vyšly. Nepopisuje její práci mezi chudými a umírajícími, ale odhaluje tajemství jejího vnitřního života s Bohem.

Po úvodu následuje stručný popis knihy. Lze ji rozdělit do čtyř částí:

„V prvních dvou kapitolách se dozvídáme o její lásce k Bohu a bližním v dětství, o jejím mládí ve Skopje, o vstupu do řehole i o jejím soukromém slibu, který činila v dubnu 1942. V třetí až sedmé kapitole se zabýváme inspirací, již se Matce Tereze dostalo 10. září 1946 a která vedla k založení Misionárek lásky, dále dramatickým čekáním na okamžik, kdy své nové poslání bude moci začít, odchodem od loretánských sester a začátkem práce ve slumech. Vidíme její trpělivost a pozvolné poznávání jejího povolání u jejích zpovědníků. Touhou, která ji přímo spaluje, je přinášet světlo víry těm, kdo žijí v temnotě. Ani ona tehdy ještě netušila, že temnota v tom smyslu, že nedokáže cítit Boží přítomnost jako dříve, se stane největší zkouškou jejího života a základní součástí jejího poslání. Hloubka její mystické zkušenosti a cena, kterou za toto nové poslání měla zaplatit, jsou námětem kapitoly 8-13.“

Celá recenze je bohatě doplněna stručnými fragmenty z knihy. Ukázky jsou vybrány z dopisů Matky Terezy. Kromě dopisů najde čtenář v knize také kratší

komentáře editora knihy. Ukázky čte Marie Blažková. Její projev je procítěný, modlitební, upřímný, vžívá se do situace pisatelky dopisu a jejích pocitů a snaží se je posluchačům předat. Recenze končí přáním recenzentky:

„*Matka Tereza vystavěla budovu svého života na čisté víře. Kéž se něco z její čisté víry, naděje a lásky dostane i do srdcí čtenářů a čtenářek jejích dopisů v naší zemi.*“

Následuje obvyklé ohlášení titulu, autora, překladatele, nakladatelství a rok vydání. Knihovnička o knize *Pojď, buď mým světlem* je přehledná, srozumitelná, prokládána větším množstvím kratších ukázek. Projev Pavla Mikšů je adekvátní k závažnosti knihy, důstojný, poměrně civilní. Naopak Marie Blažková, která čte slova samotné Matky Terezy, dává volný průchod svým citům, jak jsem již výše uvedla.

4.2 Knihovnička Českého rozhlasu

Český rozhlas 3 – Vltava a Český rozhlas 2 – Praha nemají speciální pořad, který by se věnoval podrobné recenzi knihy, jako je tomu u *Knihovničky Proglasu*. V této kapitole jsem tedy nahlédla do programu Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu. Přehled nových knih připravuje Jana Klusáková. Jedná se o velmi krátký týdenní pořad s názvem *Knihovnička Jany Klusákové*. Posluchači ji naladí v úterý v 13.35.

Druhým pořadem je *Týden v kultuře*, který vysílá ČRo 1 v neděli ve 20.05. Trvá 30 minut.

Recenze knih a filmů, o novinkách na pultech knihkupectví a další informace ze světa kultury mohou posluchači ČRo 3 – Vltavy slyšet každé ráno mezi sedmou až devátou hodinou od pondělí do pátku v rámci ranního bloku *Mozaika*, eventuálně odpoledního bloku *Spektrum* v čase od patnácté do šestnácté hodiny. *Mozaika* je živě moderovaná relace o kulturních aktualitách. Posluchači uslyší pozvánky, rozhovory, glosy, recenze, výběr z kulturních stránek domácího a zahraničního tisku, soutěže o ceny. Odpolední *Spektrum* je také živá relace podobná dopolední *Mozaice*, některé příspěvky jsou reprízovány.

Knihovnička Jany Klusákové není dostupná v internetovém archivu Českého rozhlasu. Některé recenze lze vyslechnout v internetovém audioarchivu Českého rozhlasu.³⁵

Knihovnička Jany Klusákové trvá necelých deset minut a spočívá v živém představení nových knih autorkou pořadu, tedy Janou Klusákovou. Žádné recenze či úryvky z knih se v ní neobjevují, autorka popisuje nové knihy, pro oživení komunikuje s přítomným moderátorem vysílání. Jedná se spíše o rubriku informativní.

Další poznatky o literatuře přináší *Týden v kultuře* od stejné autorky. Jana Klusáková v něm shrnuje nejzajímavější dění z oblasti především české kultury a upozorňuje na důležité kulturní události, které se v nejbližších dnech chystají. Významná část magazínu se nese ve znamení rozhovoru se zajímavou osobností ze světa kultury. Součástí půlhodiny věnované kultuře je pravidelně i výběr z nových knih a soutěž, hojně dotovaná knižními novinkami. Ty přicházejí na řadu asi v polovině pořadu. Jana Klusáková představuje šest až osm knižních titulů. Každý z nich stručně představí, aniž by však vyzradila zápletku či konec knihy. Při výběru se řídí nabídkou knižního trhu, ale také aktuálním obdobím (např. prázdniny, vánoční doba, historická výročí aj.). Začátkem srpna roku 2009 představila knihy *Na cestě* od Jacka Kerouaca, *Tajný deník* Sebastiana Berryho, *O princezně trochu zakleté* Ondřeje S. Nečase, *Stalingrad 1942* od Petera Antilla a řadu anglických detektivek. Opět se jedná spíše o informování posluchačů o nových knihách a dodání inspirace k četbě.

Recenze, které se nejvíce podobají těm, které vysílá Radio Proglas v *Knihovničce Proglasu*, zachytí posluchači v rámci *Mozaiiky* na Českém rozhlase 3 – Vltava, jak jsem již uvedla výše. Jedná se o tři až šestiminutové recenze nových knih pocházející z per mnoha různých autorů. Mezi nejčastější recenzenty knih na stanici Vltava patří Milena M. Marešová, Vojtěch Varyš, Ladislava Chateau, Lucie Koryntová, Jan Lukavec, Pavel Hlavatý, Jan Bednář a další. Svou pravidelnou rubriku *Nové knihy* má v rámci *Mozaiiky* každý čtvrtek Jan Nejedlý. K recenzím bývají vybrány rozličné knižní novinky. V roce 2009 tak mohli posluchači slyšet například recenze knihy *Rozbité zrcadlo* od Martina Hilského, dále *Na výšinách* od Thomase Bernharda, sbírky veršů *Chagallovo štěstí* od Nely

³⁵ <http://www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv>

Hanelové či *Svatý démon* od Pavla Brycze. Právě recenzi posledně jmenovaného díla jsem vybrala k analýze.

Recenzi nové knihy Pavla Brycze vysílala stanice Český rozhlas 3 - Vltava v rámci ranního magazínu *Mozaika* v úterý 7. července 2009. Recenzovala ji Milena M. Marešová a trvala 3:54. V úvodu je kniha představena. Recenzentka poznamenává, že místo a čas děje není přesně určeno, je to zhruba 17. století v oblasti Polska, carského Ruska, dnešní Ukrajiny a Litvy. Hlavním hrdinou je podivín Adam Jakobi. V recenzi se objevuje jen velmi krátký citát přímo z knihy, když je řeč o matce Adama Jakobiho: „*Bláznivá lhářka, která si prý uhnala dítě s neživou sochou*“. Autorka recenze vyjadřuje své zklamání nad druhou prozaickou knihou Pavla Brycze. Srovnává dílo s předchozí knihou s názvem *Patriarchátu dávno zašla sláva* a říká, že *Svatý démon* je dílem ještě „*postmoderněji rozevlátým*“. Závěr vyznívá pesimisticky: „*Parafráze se stala imitací, vzdálenou připomínkou, která jen odkazuje k originálu, z něhož čerpá úspěšné postupy, ale dokonalosti původní značky nedosahují. Román Pavla Brycze se sám ve svém obsahu rozchází. Mělo to být podobenství o xenofobii a zbytečném utrpení nebo absurdita vrženého člověka, který je tlačěn do role, která mu nepřísluší? Pro oba případy autor vybral dramatický základ. Následná stavba je ale příliš nestabilní.*“ Těmito slovy autorka svou recenzi končí.

4.3 Srovnání knihovniček na stanicích Proglas a Český rozhlas

Recenze a představování nových knih se na Radiu Proglas a ve vysílání Českého rozhlasu dosti zřetelně odlišuje. Radio Proglas má ve svém vysílacím schématu jeden jediný pořad, kdežto Český rozhlas věnuje recenzím a představení nových knih prostor hned ve třech pořadech. *Knihovnička* na Radiu Proglas je mnohem delší a dává prostor více ukázkám z knihy. *Knihovnička* Českého rozhlasu je kratší a ukázky mají délku jedné až dvou vět. *Knihovnička Proglasu* také dává možnost zapojit do načtení recenze více hlasů, většinou se jedná o hlasy dva, mužský a ženský, což poslech velmi oživuje. Na stanici Český rozhlas si recenzent čte svou recenzi sám. Dost odlišný je i výběr knih k recenzím. Zatímco Český rozhlas sahá skutečně k novinkám na pultech knihkupectví a vybírá knihy

spíše pro vzdělané posluchače, Proglas neváhá zařadit do svých recenzí knihy již dříve vydané a zaměřuje se především na knihy náboženské, které mohou číst jak vzdělání a poučení posluchači, tak posluchači bez příslušného vzdělání. Z toho pak plyne také charakter recenzí. Recenze na Radiu Proglas jsou psány jednodušeji, srozumitelněji, pro širokou vrstvu posluchačů. Naopak Český rozhlas upřednostňuje odborné recenze, jejich autoři používají termíny, cizí slova, delší a rozvitá souvětí, což vyžaduje vzdělaného posluchače, který se dobře orientuje v literatuře.

Marie Blažková, která je autorkou většiny recenzí na Radiu Proglas, je zkušená odbornice v oblasti literatury i mediální tvorby. Přesto v jejích recenzích chybí jistý kritický prvek. Její recenze jsou vysoce pozitivní, tudíž posluchač získává informace jen o knihách dobrých a hodnotit i kriticky, pokud postrádá patřičné kvality. Český rozhlas i Proglas se zaměřují převážně na recenze prozaických knih, Proglas se zcela vyhýbá recenzím básnických sbírek, na stanicích Českého rozhlasu se recenze poezie vyskytuje také poměrně zřídka.

5 ČTENÍ PRO MLÁDEŽ

Rozhlasové vysílání je určeno pro všechny věkové kategorie. Tudíž v jeho vysílacím schématu nemůže chybět četba pro děti a mládež. Četbou se rozšiřuje slovní zásoba a rozvíjí fantazie. Výhodou poslechu knihy v rozhlasovém provedení je její snadná dostupnost, dramatinovaný přednes interpreta a možnost nechat volně rozvíjet svou fantazii.

5.1 Čtení pro mládež na Radiu Proglas

Jednou týdně v sobotu od 14.00 zve Radio Proglas k poslechu *čtení na pokračování* mladé posluchače. Rozumí se jimi věková kategorie od šesti do patnácti let. Připraveno je čtení z klasické i moderní literatury. Redaktoři Radia Proglas vybírají tituly vhodné k četbě s ohledem na jejich hodnotovou orientaci, výchovné zaměření, zajímavost a oblíbenost u čtenářů školního věku.

Čtení pro mládež je dostupné v internetovém audioarchivu Radia Proglas.³⁶

V uplynulých letech mohli mladší posluchači Proglasu slyšet v rámci *Sobotního čtení pro mládež* např. knihy *Hoši od Bobří řeky* Jaroslava Foglara, *Hanyžka a Martínek* Jindřicha Šimona Baara, *Čao Niku!* Marie Holkové, *Staré pověsti české* Aloise Jiráska, *Dva roky prázdnin* Julese Verna či *Babička* Boženy Němcové. Díla známých autorů jsou většinou čtena celá, proto mají průměrně 25-35 dílů. Jeden díl trvá asi 25 minut.

Jedná se převážně o klasická díla, výjimečně je vybrán životopis či kniha s náboženskou tematikou. V současné době převažuje u dětí a mládeže obliba televizního zpracování knihy, méně mladých čte a ještě méně poslouchá rozhlasové zpracování knihy. Radio Proglas se snaží zprostředkovat díla klasická, která patří ke všeobecnému přehledu a formují osobnost mladých lidí pozitivně. Český rozhlas 2 – Praha se věnuje četbě pro mládež podobně jako Radio Proglas

³⁶ <http://www.proglas.cz/audioarchiv-detail/sobotni-cteni-pro-mladez.html>

každou sobotu ve třináct hodin. Nabízí k poslechu rozhlasovou hru, v níž často účinkují známí herci.

K hlubší analýze jsem zvolila nastudování knihy Julese Verna *Dva roky prázdnin*. Redaktor Českého rozhlasu 3 Petr Turek v Týdeníku Rozhlas píše: „Kterýsi literární kritik se o autorovi pochvalně vyjádřil: Pan Verne má dvě vlastnosti, které zřídka kdy nacházíme u jednoho člověka: přesnost vědce a fantazii prvotřídního vypravěče.“³⁷ Poprvé ji mohli mladí posluchači Radia Proglas slyšet v roce 2000. Nastudoval ji Dušan Baur. V roce 2009 zařadilo Radio Proglas tuto četbu podruhé. Kniha byla rozdělena do dvaceti devíti dílů. Znělka je stejná jako pro *Četbu na pokračování* pro dospělé posluchače. Každý díl začíná uvedením díla a jeho autora. Pak čte Dušan Baur. Snaží se navodit atmosféru dobrodružství, vyprávět poutavě a zajímavě, avšak projev vyznívá poněkud nudně a jednotvárně. Zejména v dialozích chybí další hlasy. Asi po šesti minutách je zařazen hudební předěl. Krátká, vážná hudba podobná zvuku mořských vln. První díl vypráví o tom, jak si patnáct chlapců vyjelo na prázdninový výlet jachtou na moře. Autor popisuje, jak se loď zmítala ve vlnách oceánu. Po dalších pěti minutách následuje opět hudební předěl, stejný jako ten první, jen o něco delší. Následuje líčení dobrodružství, které chlapci zažili na lodi, která se dostala do bouře, a to v noci. Posádka lodi doufala, že se brzy ukáže pevnina. Další dva hudební předěly jsou zařazeny po sedmnácti minutách a po dvaceti minutách. Ráno vypadala situace takto:

„K půl páté problesklo několik rozptýlených paprsků. Naneštěstí omezovaly mlhy ještě rozhled na pět set metrů. Bylo patrné, že mraky letí s děsnou rychlostí. Uragán nepozbyl ničeho ze své síly a v dáli mizelo moře pod pěnou zběsilého vlnobití. Škuner zvedán na hřeben vlny a zase zpátky svržen do jícnu propasti byl by se dvacetkrát překotil, kdyby byl býval popaden z boku.“

Tento text vyvolává dramatickou představu bouře, strachu, hrůzy. Dušan Baur však tuto pasáž čte podobně jako ostatní vyprávění, bez dramatizování, napětí. Ke konci prvního dílu chlapci spatří pevninu. Díl končí ztroskotáním lodi na ostrově. Celková doba je 26 minut.

Druhá část začíná hudbou, která má navodit atmosféru tajemna a napětí. Interpret po jejím skončení ihned pokračuje ve čtení. Zcela chybí stručné shrnutí

³⁷ TUREK, P. *Vernova Cesta kolem Měsíce*. Týdeník Rozhlas, 2009, roč. 19, s. 10.

toho, co bylo v předchozím dílu. Autor popisuje, jak se hoši dostali na ostrov a jak se s ostrovem seznamovali. Styl četby a přednesu je shodný s dílem prvním. Druhý díl trvá 28 minut.

Kromě oživení dialogů více hlasy zcela postrádá četba zvukové efekty, např. zvuk bouře, vlnobití, křik mořských ptáků apod. Také dramaturgie je jednotvárná a působí nudně. Přestože přednes Dušana Baura je velmi dobrý, postrádá zajímavosti a přitažlivosti díky absenci výše zmíněných efektů. Občas působí interpretův projev jako hyperkorektní, např. příliš pečlivým vyslovováním všech souhlásek a samohlásek. Zejména samohlásky jsou přesprávně prodlužovány. Dále například vyslovuje hyperkorektně zdvojené „n“ ve slově „zločinně“.

Ve třetím díle se autor vrací do Aucklandu na Novém Zélandě, kde chlapci chodili do školy. Popisuje toto město a školu, způsob výuky a výchovy na škole v 19. století, tedy v době, kdy se příběh odehrává. Posluchači jsou seznámeni s chlapci, kteří se vydali na plavbu lodí a posléze ztroskotali, jak se mohli posluchači dozvědět v prvních dvou dílech.

„Seznamme se s jejich jmény, věkem, vlohami, povahami, situací jejich rodin a s tím, jaké vztahy mezi nimi existovaly ve škole, kterou právě opouštěli na dobu prázdnin. Kromě dvou Francouzů, bratrů Brianových a Gordona, který je Američan, jsou všichni anglického původu.“

Následuje dlouhá charakteristika jednotlivých chlapců. První hudební předěl (stále tentýž) je zařazen po jedenácti minutách mluveného slova. Když se posluchač seznámí s hlavními hrdiny celého díla, dozví se, jak se to všechno přihodilo onoho osudného dne, kdy se loď s chlapci nedopatřením dostala zpět na moře, dospělí zůstali na pevnině. Loď byla považována za ztracenou, předpokládalo se, že chlapci zahynuli. Tím třetí díl končí. Trvá 27 minut.

Ve čtvrté části se posluchač opět vrací na ostrov, kde chlapci ztroskotali. Trosečníci se pozvolna na ostrově zabydlují. Zjišťují, že na ostrově jsou asi sami. Řeší existenční problémy, jak přežít, co budou jíst, kde budou spát. Díl končí zaslouženým spánkem po prvním dnu prožitém na ostrově. Autor si klade otázku:

„Hoši nebyli zbaveni prostředků, které příliš často scházejí trosečníkům v pustých končinách. Ve stavu, v němž se nacházeli, by měli silní a příčinliví muži velkou naději, že se vyprostí z nesnází. Ale podaří se těmto hochům, z nichž nejstaršímu je čtrnáct let, uhájit potřeby své existence? I když budou odsouzeni strávit dlouhé roky v takovýchto poměrech?“

Čtvrtý díl trvá 25 minut a po stránce dramaturgie se velmi podobá dílům předchozím. Takto by bylo možno pokračovat postupným rozbořením dalších dílů. Celá kniha Julese Verna *Dva roky prázdnin* byla však nastudována stejným způsobem. Od prvního do posledního, dvacátého devátého dílu, čte z knihy pouze Dušan Baur. Rovněž hudební předěly jsou stále tytéž, občas se liší délkou. Vzhledem k tomu, že čtení pro mládež je vysíláno jednou týdně, a to v čase sobotního odpoledne, není posluchačsky příliš přitažlivé. Je otázkou, kdo si pamatuje, co bylo v minulém díle, který byl odvysílán před týdnem. Samotný nápad nastudovat knihu Julese Verna *Dva roky prázdnin* je dobrý, ale jeho realizace je slabá. Jen stěží mladé posluchače zaujme. *Čtení pro mládež* bylo zamýšleno jako čtení pro věkovou skupinu teenagerů, tedy od patnácti do devatenácti let. V dnešní době však tito mladí mají jiné zájmy, navíc televize nabízí množství atraktivních (i když mnohdy ne zrovna příliš kvalitních a vhodných) seriálů, kterým dospívající dají přednost před poslechem rozhlasu. Koncem roku 2009 uvažuje redakce Radia Proglas o zrušení tohoto pořadu. Místo něj bude v atraktivnějším čase zařazen pořad pro mládež magazínového typu, v němž se budou probírat témata, která je zajímají: móda, počítače a technika, filmy, vztahy.

5.2 Čtení pro mládež na stanici Český rozhlas

Příběhům pro mladé posluchače je věnován pořad Českého rozhlasu 2 – Praha s názvem *Hra pro mládež*. Je vysílán každou sobotu od 13:00 do 13:45. Četbu z knihy pro mladé mohou zachytit posluchači také v rámci pořadu *Domino*, který však není primárně pořadem literárním. *Domino* vysílá také stanice Praha, a sice každý den od 19:10 do 20:00, v sobotu pak od 19.30. Četbu však nabízí k poslechu jen v pátek.

Čtení pro mládež není k dispozici v internetovém audioarchivu Českého rozhlasu.

V září 2009 mohli posluchači Českého rozhlasu 2 – Praha zaznamenat hru švédské spisovatelky Astrid Lindgrenové s názvem *Bratři Lví srdce*. Jedná se o příběh dvou bratří, kteří postupně zemřeli a setkávají se v zemi zvané Nangijala,

kde vládne doba ohníčků, her, pohádek. Bratři se jmenují Jonatán Lev a mladší Karel Lev přezdívaný Suchárek. Právě mladší Karel je smrtelně nemocen a bratr Jonatán se ho snaží rozveselit, vypráví mu o zemi, kde už nebude nemocný, kde bude jen radost, kde bude běhat po loukách, koupat se v potůčcích, lovit ryby, dělat si ohníčky, prostě radovat se z věcí, které mu v tomto smutném světě byly odeřeny. Karel má svého bratra moc rád a přirozeně se těší do země, kde se bude mít takto dobře. Při požáru však zahyne starší bratr Jonatán a přichází do země Nangijala dříve než mladší Karel. Tomu se po bratrovi moc stýská a dobrovolně odchází za ním. Zpočátku je vše velmi krásné, bratři jsou šťastní a spokojení, ale po čase se ukáže, že i zde existují určitá nebezpečí. V sousedním údolí žije nepřítel Tengil, příšera Katla a další nepřátelé. Rozhodnou se proti nim bojovat a zažijí tak spoustu společného dobrodružství. Nakonec se jim Šípkové údolí podaří od nepřátel osvobodit. Když je po boji, rozhodují se, zda zůstanou v zemi Nangijala nebo půjdou do Nangilimy. Rozhodnutí není těžké, protože Jonatán byl smrtelně zraněn nestvůrou Katlou a oheň způsobil, že bude ochrnutý. Karel zvaný Suchánek chce jít s ním do Nangilimy a tak oba bratři skočí ze srázu hory a ocitnou se v zemi Nangilima. Tím příběh Astrid Lindgnerové *Bratři Lví srdce* končí.

Stanice Český rozhlas 2 – Praha rozdělila příběh do dvou částí. Jedná se o rozhlasovou úpravu příběhu, jejíž autorkou je Jana Knitlová. Pracovala s překladem Jaroslavy Vrbové. Dramaturgem byl Ivan Hejna, režii měl Karel Weinlich. V hlavních rolích účinkovali jako Jonatán Martin Sobotka a jako Karel zvaný Suchárek Jakub Zdeněk. Hra byla natočena v roce 1991. Jde o rozhlasovou hru skládající se pouze z dialogů a velkého množství efektivních zvukových prvků a hudby. Posluchači mohli slyšet skutečný pláč, řehtání koňů, dusot koňských kopyt, bublání vody, hučení vodopádu, ozvěnu jeskyně a další zvukové doplňky. Hra je také často prokládána zvukovými předěly, které přispívají ke zvýšení napětí či naopak k uvolnění a navození správné atmosféry podle konkrétní situace. Každý díl trval 45 minut.

Poté, co starší Jonatán zachraňuje nepřátelského vojáka a jeho koně z nebezpečí, ptá se jej Suchánek, proč to dělá. On mu na to odpovídá:

„Jsou věci, které se musí dělat, i když jsou nebezpečné, protože jinak by si člověk nepřipadal jako lidská bytost, ale jako kus hadru.“ Tato věta obsahuje hlubokou pravdu a má na posluchače formativní vliv. Schopnost obětovat se pro druhé, nabídnout bezpodmínečně pomocnou ruku, dávat a nečekat odměnu, se

v dnešním světě vytrácí. A právě v příběhu *Bratři Lví srdce* to mladým lidem autorka Astrid Lindgnerová připomíná. Výše uvedený výrok patří bezpochyby mezi jeden z nejsilnějších z celé knihy.

Kouzelná země Nangilima je popisována Jonatánem takto:

„Tam ještě vládnou časy pohádek a ohníčků. Lidi si tam hrají a taky pracují a ve všem si navzájem pomáhají, ale hlavně si pořád hrají, zpívají, tancují a povídají si pohádky.“

Celá hra končí dojemným osobním rozhovorem Jonatána se Suchánkem:

„Suchárku Lví srdce, máš strach?“

„Ne, vlastně ano... mám strach, ale skočím stejně, Jonatáne, skočím teď a už nikdy se nebudu bát, už nikdy.“

„Nangilima! Jonatáne, vidím světlo! Vidím světlo!“

V rozhlasovém provedení hry *Bratři Lví srdce* se autorům podařilo spojit umělecký dojem s výchovným působením. Přednes herců je profesionální, kromě již výše uvedených protagonistů se na nastudování hry podíleli také známí herci jako Radoslav Brzobohatý či Věra Galatíková. Hudba a zvukové prvky bohatě doplňují celý příběh. Je to hra o odvaze a hlubokém přátelství, o touze si pomáhat, dobro vítězí nad zlem, štěstí nad utrpením, život nad smrtí. Právě smrt je ústředním motivem celého příběhu. Astrid Lindgrenová jej vytvořila v roce 1972. Pokouší se v něm odkrýt fenomén smrti v podobě přijatelné pro děti.³⁸ Postavy obou hlavních hrdinů, bratří Karla a Jonatána jsou psychologicky dobře propracovány. Nechybí napětí a spousta možností k rozvoji fantazie (pohádková země a bytosti). V rozhlasovém zpracování chybělo uvedení do příběhu a seznámení se s hrdiny, což může posluchači činit potíže při orientaci v příběhu. Je to důležité zejména proto, že jména obou tajemných zemí – Nangijala a Nangilima – jsou si podobná a lze je snadno zaměnit. Ačkoli z hlediska rozhlasového zpracování formou dialogů působí hra přitažlivě, vtahuje posluchače do děje a pomocí množství zvukových prvků navozuje atmosféru zemí, v nichž se příběh odehrává, postrádá vypravěče, který by byl posluchačům průvodcem a osvětloval některé náročnější scény, seznamoval s jednotlivými postavami či pomáhal odkrývat smysl příběhu.

³⁸ Srov. ŠUBRTOVÁ, M. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007, s. 73.

5.3 Srovnání četby pro mládež na stanicích Proglas a Praha

Čtení pro mládež je na obou sledovaných rozhlasových stanicích vysíláno v přibližně stejnou dobu. Český rozhlas 2 zařazuje hru pro mládež o hodinu dříve než Radio Proglas, což se jeví jako vhodnější, protože většina dětí a mládeže tráví sobotní odpoledne venku či s kamarády. Druhá hodina odpoledne (vysílací čas *Čtení pro mládež* na Radiu Proglas) je už méně vhodná.

Podstatný rozdíl spočívá ve zpracování *Čtení na pokračování*. V případě Radia Proglas se jedná o téměř shodný model jako u čtení na pokračování pro dospělé.³⁹ Jsou sice vybírány tituly s dobrodružnou tematikou či knihy klasické, ale jejich nastudování jedním interpretem bývá často nudné a jednotvárné, jako tomu je u vybraného příkladu rozhlasového zpracování knihy Julese Verna *Dva roky prázdnin* v podání Dušana Baura. Naopak rozhlasová hra plná dialogů, živých zvuků, hudby, je umělecky nejen kvalitnější, ale především posluchačsky přitažlivější. V případě díla Astrid Lindgnerové *Bratři Lví srdce* se autorům tento záměr podařil. Otázkou zůstává, zda tento typ pořadů opravdu poslouchá mládež. Tento pořad je spíše vhodný pro děti mladšího školního věku, převážně chlapce, eventuálně pro dospělé či starší, kteří mají příběhy tohoto typu rádi.

Po stránce výchovné je hra Astrid Lindgnerové *Bratři Lví srdce* velmi vhodná, nabízí velké množství pozitivních hodnot, značné možnosti k rozvoji fantazie a spoustu podnětů k zamyšlení. *Dva roky prázdnin* Julese Verna zase patří ke světové klasice. I zde se posluchači přesvědčí o síle společenství, o potřebě spolupracovat, učit se odpouštět, přijímat druhé, pracovat v týmu, učit se novým věcem, být zodpovědný za druhé. To vše je v současné době nezbytné.

Od poloviny října 2009 se Radio Proglas rozhodlo *Čtení pro mládež* zrušit. Jedním z důvodů zrušení byl nízký posluchačský zájem, zejména ze strany mládeže, dále nevhodný vysílací čas a absence odpovědného redaktora, který by se staral o přípravu nových titulů. Lze očekávat, že nový pořad pro mládež *Šmrnc*, který bude mít zcela jiné zaměření, zaujme mladé posluchače a časem v něm bude místo i pro literaturu. Naopak Český rozhlas má ve svém archivu množství

³⁹ Viz str. 28-35 v této práci.

kvalitních rozhlasových her, které může nabízet svým posluchačům, a také personální vybavení vhodné pro dramaturgii nových rozhlasových her pro mládež.

6 MALÉ POHÁDKY

Již od nejtělejšího věku rodiče svým dětem čtou nebo vyprávějí před usnutím pohádku. Děti bedlivě naslouchají a jejich fantazie se rozvíjí. Potřebují před usnutím slyšet pozitivně laděný příběh o dobru a lásce. Kromě rodičů, prarodičů či sourozenců, jejichž úloha je při předčítání pohádek nezastupitelná, může být dobrým pomocníkem také rozhlasové vysílání. Radio Proglas i Český rozhlas 2 – Praha nabízí ve stejný čas pohádku na dobrou noc.

6.1 Ranní a Večerní zíváček na Radiu Proglas

Zíváček je pořad určený pro nejmenší děti. Radio Proglas jej vysílá ráno a večer. Ranní čtvrt hodina patří soutěži a zprávám pro nejmenší. Večer děti uslyší před spaním pohádku. Ráno i večer vytváří *Zíváček* s dětmi společenství modlitby.

Ranní zíváček má spíše vzdělávací charakter. Děti jsou zvány k telefonickým soutěžím z oblasti historie, matematiky, biologie, zeměpisu a mnoha dalších. Literatuře se věnuje *Večerní zíváček*.

Výběr pohádek je velmi široký. Děti uslyší klasické české pohádky, např. *Hrnečku, vař*, *Otesánek*, *Perníková chaloupka*, nebo i lidové pohádky z celého světa. Prostor dostávají i autoři a knihy, které nejsou tak známé či slavné, a přece jsou v nich příběhy, jež stojí za poslech. Jindy mohou děti místo pohádky slyšet pověsti nebo příběhy ze života svatých. *Ranní zíváček* vysílá Radio Proglas každý všední den v 6.45, večerní od pondělí do soboty v 19 hodin a v neděli v 18.30.

Večerní zíváček je možné znovu slyšet v internetovém audioarchivu Radia Proglas.⁴⁰

Večerní zíváček začíná úvodní znělkou a po ní následuje vždy krátká modlitba. Tu připravuje pro děti moderátorka Radia Proglas Lenka Kolaříková. Jde o stručné zamyšlení nad uplynulým dnem, jež je formulováno jazykem, kterému děti rozumějí. Tuto modlitbu přednese právě sloužící moderátor a trvá maximálně dvě minuty. Po ní následuje pohádka.

⁴⁰ <http://www.proglas.cz/audioarchiv-detail/pohadka-vecerni-zivacek.html>

V nedávné době mohly děti slyšet např. příběhy z knihy *Veverka Bára a její přátelé* z pera Martiny Drijverové, dlouhý cyklus příběhů Zuzany Novákové *Mít tak svoje vlastní zvířátko*, který měl celkem padesát jedna částí. Děti se v něm mohly naučit, jak pečovat o vlastní domácí zvířátko.

Další oblíbenou pohádkou byli *Broučci* Jana Karafiáta nebo příběhy *O víle Andulce a vodníku Petrlíkovi* od Milana Kynčla. Právě dvě poslední jmenované knihy jsou vhodným příkladem k analýze.

Knihy *Broučci* je starší a velmi známá, děti ji mohly mnohokrát vidět i v televizi či slyšet od svých rodičů. Do vysílání ji nastudovala moderátorka Radia Proglas Dana Pilchová v roce 2002. Celkem bylo natočeno a odvysíláno třicet čtyři díly. Velkým přínosem této knihy je její výchovný charakter a formování kladných hodnot u posluchačů. Příběhy jsou vhodné jak pro předškolní děti, tak pro děti mladšího školního věku.

První díl začíná probuzením u rodiny broučků. Následuje laskavý popis každodenního života. Autor líčí příhody neposlušného broučka, jeho rodičů, příbuzných a přátel. Broučci žili v harmonii s přírodou a také s Biblií. Součástí jejich života byla každodenní modlitba:

„Ó náš milý Bože, povstali jsme z lože a pěkně tě prosíme, ať se tě bojíme. Bojíme a posloucháme a přitom se rádi máme.“ Nebo *„Požehnej nám, Pane Bože, prosíme tě pokorně.“*

První díl trvá osm minut a počátek i závěr je podbarven hudbou z houslového koncertu Antonia Vivaldiho. Samotná kniha Jana Karafiáta *Broučci* působí na děti velmi pozitivně. Přestože jazyk knihy je v některých místech trochu zastaralý, nic to neubírá na oblibě. Dana Pilchová přednáší pohádku o broučcích jemným a něžným tónem hlasu, v dialozích se snaží hlas přizpůsobit podle toho, kdo právě promlouvá, což se jí daří. Když brouček zlobil a tatínek ho musel pokárat, interpretka zvyšuje hlas. Naopak ve chvílích radostných je její hlas vlídný a mírný.

Všechny díly nastudovala Dana Pilchová, začínají a končí oznámením názvu knihy a autora, následuje krátký úryvek z houslového koncertu Antonia Vivaldiho, na jehož pozadí začíná interpretka své vyprávění. Postupně hudba utichá a ke konci zní pozvolna znovu. Interpretace *Broučků* v podání Dany Pilchové působí velmi klidně, i přes občasné napomínání rodičů kvůli vylomeninám malého broučka a některým dramatickým zážitkům, je pohádka vhodná před usnutím. Moderátorka dokáže svůj hlas natolik přizpůsobit, takže u posluchače vyvolává

pocit, když mluví brouček, její hlas zní jako hlas malého chlapce, když mluví tatínek, její hlas je vážný jako hlas otce rodiny, když hovoří maminka, její hlas je jemný a citlivý, jako hlas opravdové maminky. Kromě hudby v úvodu a závěru, nastudování *Broučků* postrádá jakékoli další zvukové efekty. Protože jsou jednotlivé příběhy poměrně krátké, všechny trvají osm minut, nejeví se to jako podstatný nedostatek.

Jednotlivé kapitoly na sebe sice navazují, ale pokud posluchač některý díl vynechá, snadno pochopí, kdy a kde se další příběh odehrává a co předcházelo. Žádný díl nemá svůj vlastní název, jde o volný tok vyprávění. Největším přínosem díla Jana Karafiáta *Broučci* spočívá v jeho pozitivním naladění a vedení dětí ke správným hodnotám. Zejména poslední díl, tedy třicátý čtvrtý, v sobě nese velký emotivní náboj.

„A broučci se měli rádi. A poslouchali. Svítili a svítili, berušky doma hospodařily, a neměly nikde v ničem žádný nedostatek, ale ve všem všudy veliký dostatek.“ Závěrečná část je o několik minut kratší než předchozí, trvá jen pět minut. Opět nastává podzim. Broučci už nikam neletěli a připravili se na zimu.

„Broučci si všechno snesli a urovnali, všechno zvenku i zevnitř mechem ucpali, už to měli, ještě se pomodlili: „V podvečer tvá čeládka, co k slepici kuřátka, k ochraně tvé hledíme, laskavý Hospodine.“ Pac a pusy a už leželi a spali a spali a spali. A byla zima. Ách, to byla zima! Zlá zima. Potoky zamrzaly až na dno, ptáci padali z povětří, mrzlo, až se jiskřilo. Ach, ti broučci pod jalovcem, jestli oni to vydrží? Necht', však jestli zmrznou, oni poslušně zmrznou. A bylo jaro. Všecko, všecko kvetlo a tam pod jalovcem kvetlo dvanáct chudobiček. Devět bělouňkých jako mléko a tři s kraječkem jako krev červeným. Však tam kvetou podnes.“ Zakončení celého příběhu je sice smutné, ale interpretka je přednesla s takovou vážností a nadějí, že děti mají možnost si uvědomit, že smrt je součástí života a život každého tvora jednoho dne skončí. Broučci umírají po dobře prožitém životě. A to je i úkol každého člověka. Naplnit svůj život dobrem, přispět k rozvoji lidské společnosti a šířit lásku a mír. V současné době se stává, že je smrt před dětmi skrývána, lidé umírají opuštěni. Je důležité brát smrt jako integrální součást života a žít tak, abychom odcházeli ze světa po dobře prožitém životě.

Milena Šubrtová se na toto téma vyjádřila: „Smrt vstupuje do Karafiátova pohádkového textu nečekaně, ale přirozeně. Brouček dospěje, ožení se a jeho milovaná maminka umírá v rodinném kruhu uprostřed nedokončené modlitby.

Následuje odchod ostatních stárnoucích členů rodiny: tatínek smutkem chřadne a brzy také umírá, kmotřička sezobne žluna a rovněž kmotřiččin život se nachýlí ke konci. Jejich smrt je pokojná, neokázalá. I v případě tragické okolnosti proběhne jakoby bezděčně. Umírající jsou předem smířeni a jejich odchod ze života se odehrává v intimitě rodinného kruhu bez jakýchkoli exaltovaných výjevů.⁴¹

Karafiátovi *Broučci* počítají s psychologií dítěte a působí silně didakticky. Není to kniha náboženská, ale víra je přirozenou součástí života broučků. Ke stejnému poznatku dospěla i Milena Šubrtová: „A je to především silná víra, která pomáhá smrt vyrovnaně přijmout, nezbavuje však pozůstalé práva na truchlení. Se smrtí coby božím řízením se nebojuje, smrti se musí podrobit každý. Smrt přitom není nijak bagatelizována – naopak, její síla je tak neotřesitelná, že se ji broučci naučili přijímat s tichou pokorou. Poslušný postoj k životu zahrnuje i poslušný postoj ke smrti.“⁴²

Nastudování *Broučků* Jana Karafiáta Danou Pilchovou je zdařilé, svědčí o tom také poměrně časté reprízy, a to, kromě premiéry v roce 2002, také v letech 2004 a 2008.

Kniha Milana Kynčla *O víle Andulce a vodníku Petrlíkovi* je mezi dětskými čtenáři méně známá. Vydalo ji v roce 2000 Kartuziánské nakladatelství Brno. Příběhy nastudovali do vysílání v roce 2002 moderátoři Radia Proglas Igor Dostálek, Dušan Baur, Dana Pilchová, Magda Hauserová a také sám autor knihy Milan Kynčl. Jedná se celkem o dvacet pět dílů ze života víly Andulky a vodníka Petrlíka. Každá část je samostatná, má svůj vlastní název a zápletku. Velkým zpestřením je více interpretů, což působí na posluchače velmi sugestivně a plasticky.

Úvodní oznámení o názvu knihy, autorovi a také název dílu přednáší Igor Dostálek. V pohádce bylo použito hudby folkrockové skupiny Jarret, konkrétně instrumentální skladby s názvem Bicyklus.

Hned v úvodu se posluchači seznámí s tím, jak se víla Andulka narodila. Když si našla bydlení v lísce na kraji palouku, seznámila se se zajícem Šavrdou. Víly jsou totiž stvoření velmi společenská. A hned ve druhém díle se děti dozví, jak přišel na svět vodník Petrlík. Jeho otcem byl vodník Kulajta a matkou víla

⁴¹ ŠUBRTOVÁ, M., *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007, s. 32.

⁴² Tamtéž, s. 33.

Březulka. Ve třetím díle se Andulka a Petrlík potkají a už v sedmém díle se budou brát. Další díly pojednávají o jejich společném životě. Posluchači se dozví, jak se Andulka poučila o vaření, jak se museli málem stěhovat, jak jim muzikanti zahráli, jak Petrlík sehnal kapří krmení, jak se na mlýně usadil čáp a další.

Jako zdařilý se jeví sedmý díl, v němž mají Andulka a Petrlík svatbu. Posluchače je uveden do děje veselou svatební hudbou a stejně tak příběh končí. Střídají se hlasy různých postav. Andulce propůjčila hlas Dana Pilchová, veverku Rézinu mluví Magda Hauserová.

Příběh je jednoduchý, jednotlivé díly na sebe nenasazují, takže když posluchač jeden díl vynechá, neztratí kontext. Nastudování bylo věnováno hodně času a energie, celý tým pracoval pod vedením herce Igora Dostálka a zvukové režie Vladimíra Kintra. Interpreti se snaží měnit hlasy, nejen tón hlasu, ale i jeho zabarvení. Nechybí vtip, různé zvuky napodobující zvířata a podobně. Nastudování Kynčlovy knihy je příjemné na poslech, zábavné, jednoduché, nenutí k přemýšlení, chybí však umělecké prvky a hlubší smysl příběhu.

Samotná kniha Milana Kynčla je zcela odlišným typem pohádky než Karafiátovi *Broučci*. A stejně tak se liší nastudováním. Přesto obě pohádky byly pro svou oblibu vícekrát reprízovány. *O vile Andulce a vodníku Petrlíkovi* mohli slyšet posluchači v letech 2002, 2005 a 2008. Chybí zde určité výchovné prvky, které nacházíme u *Broučků*, ale malému posluchači je nabídnut svět nadpřirozených bytostí, zvířat a dobro vítězí nad zlem. Pohádky jsou spíše hravé, chybí v nich napětí, drama, jsou zaměřeny spíše na pobavení a rozvoj dětské fantazie. Tak k tomu přistupovali také interpreti, kteří text nastudovali do vysílání Radia Proglas. Nepochybnou kuriozitou je, že v příbězích propůjčuje svůj hlas samotnému vodníku Petrlíkovi autor knihy Milan Kynčl, který není zaměstnancem Radia Proglas. Jen on sám nejlépe ví, co prožíval vodník Petrlík. Každý jednotlivý příběh má své zakončení, takže děti neusínají s napětím, jak to bude dál. Příběhy postrádají didaktický prvek, autor nepočítá s psychologií dítěte, postavy se v příběhu nerozvíjí, není nahlíženo do nitra postav. Interpreti se tudíž omezili na jednoduché, byť často komické a podbízivé nastudování příběhu bez vyšších uměleckých kvalit.

6.2 Hajaja na stanici Praha

Paralelním pořadem k *Večernímu zíváčku* ve vysílání Radia Proglas je *Hajaja* na stanici Český rozhlas 2 – Praha. Oba pořady začínají v sedm hodin večer a trvají maximálně deset minut. Pohádky z pořadu *Hajaja* nejsou k dispozici v internetovém audioarchivu Českého rozhlasu.

Děti uslyší pěknou pohádku z knih známých i neznámých autorů. Stanice Praha nabídla v roce 2008 např. pohádku Hanse Christiana Andersena *Sněhová královna*. Vyprávěl herec Eduard Cupák, pro vysílání připravila Miluše Vránová. Přeložila Božena Köllnová-Ehrmannová, dramaturgie Martina Drijverová, režie Helena Philippová. Natočeno v roce 1983. V sedmi dílech mohli posluchači slyšet celou pohádku. Na začátku každého dílu vypravěč stručně zopakoval, co se odehrálo v dílech minulých, a pokračoval ve vyprávění pohádky. Velmi přínosné je krátké nastínění toho, na co se děti mohou těšit následující den, aniž by vypravěč prozradil něco velmi důležitého či ubral na zajímavosti a napínavosti dalšího pokračování pohádky. Herec Eduard Cupák vypráví pohádku sám, počíná si velmi profesionálně. Dokáže měnit hlasy, modulovat hlas tak, aby posluchači poznali, jak se např. malá Gerda asi cítila, když hledala svého drahého Káje.

Svůj badatelský zájem bych však obrátila na rozhlasové zpracování pohádky Josefa Lady *O Popelákovi*. Český rozhlas 2 – Praha ji zařadil do vysílání ve druhé polovině roku 2009. Upravila ji a režírovala Helena Filipová, nastudoval herec František Filipovský. Text byl rozdělen do tří částí. Hned po úvodní znělce začíná vypravěč zvesela:

„Dobrý večer, děti! Dnes uslyšíte pohádku, kterou znáte i neznáte – *O Popelákovi, ne O Popelce!*“. Fabule klasické pohádky *O Popelce* je všeobecně známá. Z chudé opovrhované dívky se stane díky kouzlu královna. Podobně je tomu i v pohádce *O Popelákovi*, kde je však všechno naruby. Pohádka byla otištěna v knize Josefa Lady *Nezbedné pohádky*.⁴³ Autor se rozhodl, že klasické pohádky převypráví a tak místo tří sester zde máme tři bratry, místo krásného prince, který pořádá na zámku bál, je zde krásná princezna.

Po úvodním pozdravu malých posluchačů následuje samotné vyprávění. Podobně jako u výše zmíněné pohádky *Sněhová královna*, i zde interpret vypráví

⁴³ LADA, J. *Nezbedné pohádky*. 6. vyd. Praha: Albatros, 1983, s. 25-36.

sám a jeho přednes není doplněn žádnými zvukovými efekty. Místy hovoří příliš rychle, jindy naopak hlas ztišuje, udělá pauzu, aby navodil u posluchačů patřičnou atmosféru. Když byl ples a všichni tančili „*hudba hráááááála, jak uměla nejkrásněji!*“ Posluchači si snadno udělají představu, jak asi hudba v sále hrála. Na jiném místě hlas Františka Filipovského utichá a vzniká chvíle napětí: „*Když udeřila dvanáctá hodina, tu se královské dceři neznámý hoch z náruče jemně vyvinul a zmizel náhle mezi tanečníky.*“ Tuto pasáž přenáší vypravěč hlasem velmi tichým, evokujícím napětí a pozvolna sděluje posluchačům smutnou novinu, že krásný mladík princezně mizí neznámo kam. První část končí právě tajuplným zmizením Popeláka z královského bálu. Vypravěč se loučí slovy: „*A jak to v tu sobotu dopadlo, to si povíme zítra! Protože toto povídání není o Popelce, ale o Popelákovi!*“

Druhá část líčí druhý královský bál, z něhož Popelák opět o půlnoci uteče. Princezna se tedy rozhodne vyhlásit třetí ples. Vypravěč posluchače napíná tím, že jim na konci druhého dílu neprozradí, co bude zítra, ale naopak je uvádí do nejistoty. Znovu upozorňuje, že tato pohádka není o Popelce, ale o Popelákovi.

Fabuli třetí části není třeba představovat. Je shodná se známou pohádkou *O Popelce* a jak jinak – končí svatbou princezny a Popeláka. Vypravěčův hlas je velmi laskavý a vlídný. Třetí část končí pouhým formálním rozloučením: „*Dobrou noc!*“

Každou středu po skončení *Hajaji* následuje pořad pro děti nazvaný *Domino*. Tento pořad se primárně literatuře nevěnuje, ale posledních deset minut nabízí k poslechu kratší vyprávění, většinou z nějakého cestovního deníku, putování po exotických zemích. Počátkem roku 2009 se mohli mladí posluchači seznámit s povídkami Jaroslava Haška.

6.3 Srovnání malých pohádek Radia Proglas a Českého rozhlasu

Při zkoumání a analýze malých pohádek na Radiu Proglas i na stanici Český rozhlas 2 – Praha lze najít velké množství společných prvků. Jednak je to shodný vysílací čas, tedy v 19.00 hodin a také délka jednotlivých pohádek, která se pohybuje mezi sedmi až dvanácti minutami.

Radio Proglas nabízí navíc před každou pohádkou na dobrou noc krátkou chvíli ke ztišení a modlitbu. Modlitby na každý den připravuje Lenka Kolaříková, uzpůsobuje je dětskému vnímání Boha a smýšlení o Bohu.

Na obou stanicích převažuje při interpretaci malých pohádek jeden vypravěč, což je vzhledem k délce jednotlivých dílů plně dostačující. V případě Radia Proglas se občas setkáváme s pohádkami, které jsou nastudovány více hlasy, zejména v případech většího množství jednotlivých částí. Není to však pravidlem. V pohádce Milana Kynčla *O víle Andulce a vodníku Petrlíkovi* se objevuje celkem pět vypravěčů. Naopak *Broučky* Jana Karafiáta vypráví Dana Pilchová sama. Obě pohádky se setkaly s velkým posluchačským ohlasem, zejména o reprízu *Broučků* bylo mnoho požadavků. Bylo jim vyhověno v letech 2004 a 2008. Stanice Praha podobně jako u četby na pokračování dodržuje rozdělení vysílané knihy do několika dílů, v případě *Sněhové královny* se jednalo o osm částí, v případě pohádky *O Popelákovi* to byly tři části. Pro menší děti, které poslouchají *Hajaju* či *Večerní zíváček* pravidelně, je to dostačující. Pokud však zmeškají jeden či dva díly v případě osmidílného či třídílného cyklu, ztrácejí souvislost a celkový obraz o vysílané pohádkové knize. Naopak u dlouhodobých cyklů je vynechání jednoho či dvou dílů téměř nezmatelné, jako např. u *Broučků*. Český rozhlas nabízí v úvodu stručně shrnutí, o čem byl předchozí díl, což je velmi přínosné, zvláště pro ty, kdo jej zmeškali a v případě, že na sebe jednotlivé díly navazují, jako tomu je v případě nastudování *Sněhové královny* a pohádky *O Popelákovi*. Malé pohádky na dobrou noc vysílané na obou sledovaných rozhlasových stanicích se tedy od sebe liší především délkou. Delší cyklus má tu výhodu, že pokud je dětmi oblíben a kvalitní, mohou se jím posluchači těšit delší dobu, v případě *Broučků* téměř celé dva měsíce. Rozdíl je také ve výběru pohádek. Radio Proglas sice zařazuje pohádky klasické, ale dává prostor také autorům současným, kteří ve světě literatury začínají či své místo teprve hledají. Nebrání se pohádkám moderním, zejména tvorba Milana Kynčla bývá v rámci pohádek často realizována. Pro pohádky je typické, že v nich dobro vítězí nad zlem, většinou končí svatbou, vystupují v nich nadpřirozené bytosti a nechybí spousta nadpřirozených jevů. V pohádkách Milana Kynčla sice vystupují nadpřirozené bytosti a text knihy *O víle Andulce a vodníku Petrlíkovi* je sice pozitivní, přesto v něm chybí napětí a morální poučení, což je u pohádek velmi důležité. Český rozhlas se zaměřuje na pohádky klasické, lidové i umělé, střídá tvorbu našich autorů i autorů

zahraničních. Kvalita přednesu je na obou sledovaných stanicích velmi podobná, v případě *Broučků* je to nastudování absolventkou divadelní fakulty Danou Pilchovou, *Sněhovou Královnou* předčítal herec Eduard Cupák, v pohádce *O Popelákově* slyšeli posluchači herce Františka Filipovského. Všichni si počínali profesionálně, snažili se měnit hlasy podle vyprávěného děje, vyvolávat v posluchačích napětí, ale i radost a klid.

Radio Proglas kromě pohádky na dobrou noc nabízí dětem modlitbu. Jak jsem již výše uvedla, předtím, než zazní pohádka, nastává prostor ke ztišení a děti se mohou s moderátorem pomodlit. Český rozhlas nic takového nenabízí, z čehož plyne specifčnost Radia Proglas jako stanice církevní. Přirozenou součástí každodenního vysílání Radia Proglas jsou rozmanité modlitby, které se pracovníci Proglasu modlí vždy naživo.

7 NEDĚLNÍ POHÁDKA

Pohádka je velmi starým a oblíbeným literárním žánrem. Provází každého člověka od jeho prvních chvil života a potěší i dospělého. Jedná se o prozaický žánr, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s takovou samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné. Přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy. Pohádky se velmi dlouho předávaly ústním podáním z generace na generaci. Vyprávění pohádek má tedy dlouhou tradici. Fikce může být v pohádkách zastoupena v několikerém stupni, což se pak promítá do žánrové diferenciaci pohádek. Rozlišujeme pohádky kouzelné, zvířecí, legendární, novelistické a jiné. Dále je třeba rozlišit pohádky lidové, které později jejich sběratelé zaznamenali do knih a souborů, a pohádky umělé, které jsou přímým dílem autorů.⁴⁴ U lidových pohádek zpravidla neznáme autora, kdežto u pohádek umělých ano.

Radio Proglas i Český rozhlas se pohádkám pečlivě věnuje, a to zejména v neděli a ve svátečních dnech.

7.1 Nedělní pohádka na Radiu Proglas

Každou neděli ve dvě hodiny odpoledne je na Radiu Proglas čas pro pohádku. Výběr pohádek je velmi pestrý. Počínaje klasickými pohádkami, jako je např. *O Popelce*, *Sůl nad zlato*, *Sněhurka a sedm trpaslíků*, *Sedmero krkavců*, *O chytrém Honzovi* a další, najdeme ve vysílání také pohádky modernější, autorské. Oblíbenými a častými autory, z jejichž knih jsou pohádky často vybírány, jsou Zuzana Nováková, Marie Šlahařová, Zdeněk Vyhlídal, Lena Freyová a mnoho dalších. V současné době je v databázi pohádek Radia Proglas asi 200 natočených a pro rozhlasové vysílání připravených pohádek, které se jednou za tři až čtyři roky reprízuji. Odpovědnou redaktorkou za přípravu pohádek je Irena Kintrová. Pohádky jsou nastudovány herci a moderátory Radia Proglas. Obvykle se

⁴⁴ Srov. VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literární teorie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 281.

postupuje podle stejného modelu: jeden interpret je hlavní vypravěč, jehož projev v celé pohádce převažuje. Přímou řečí a zvukovými doplňky do děje vstupují ostatní účinkující. Všechny níže uvedené pohádky byly natočeny dříve, ale v roce 2008 byly reprízovány.

Nedělní pohádky nejsou k dispozici v internetovém audioarchivu Radia Proglas.

V roce 2008 uvedlo Radio Proglas čtyři pohádky Zuzany Novákové, které vyšly v její *Čarodějné knize*. Zuzana Nováková je dcerou básníka, překladatele a dramatika Václava Renče, od roku 1970 byla nucena publikovat pod jménem Nováková. Napsala velké množství pohádek a příběhů pro děti, jako příklad můžeme uvést *Mít svoje vlastní zvířátko*, *Skřítek do bytu nepatří*, *Páv se zlatým chvostem*, *Mušle pohádek* a další. Autorka obdržela v lednu roku 2009 Cenu města Brna za literární činnost, což svědčí o kvalitě a přínosu její tvorby.

Radio Proglas vybralo z *Čarodějné knihy* Zuzany Novákové tři pohádky, a sice pohádky s názvem *Dívka socha*, *Jitřenka*, *Princ krab*.

Pohádku *Dívka socha* mohli posluchači poprvé slyšet ve vysílání Radia Proglas 6. června 2004. Celá pohádka trvá 23 minut. Hlavním vypravěčem je herečka a moderátorka Adriana Růžičková, mezi další interprety patří Dana Pilchová, Dušan Baur, Magda Hauserová a Igor Dostálek. Po skončení úvodní znělky začíná vypravěčka na pozadí hudby svůj příběh. Jako velmi zdařilý se ukázal projev Dušana Baura, který propůjčil svůj hlas Měsíci. Hovoří jakoby z dálky, přidává se k tomu mohutná a vážná ozvěna, hlas se nese éterem. Jeho hlas je sice vážný, ale je v něm slyšet hodně radosti a pozitivního naladění. Právě takový Měsíc v této pohádce byl.

Fabule pohádky je prostá. Tři kupcovy dcery každý večer sedávají pod oknem a předou. Lidé chodí okolo, Měsíc nahlíží do světnice a dívky čekají, kterou z nich právě Měsíc pozdraví. A ten začíná přímo veršovaně:

*„Hedvábnou nit přede děvče hezké,
druhá panenka má zlato na přeslici,
stříbro se té třetí v prstech leskne,
dobrou noc přeji této krasavici!“*

Tou pozdravenou je nejmladší Julie a její starší sestry jí závidí. Když se celá situace znovu opakuje příští noc, sestry ji zavrou na starou půdu bez jídla a nechtějí ji ani vidět. Julie tam sedí a pláče. Měsíc se nad ní slituje a vezme ji do

svého příbytku. Starší sestry se to dozvědí a přemýšlejí, jak se Julie zbavit. Zaplatí starému věštci, aby ji začaroval. Ten se o to několikrát pokusil tím, že ji proměnil v sochu, ale Měsíc Julii vždy zachránil. Až potřetí už nevěděl, jak jí pomoci a tak ji prodal v podobě sochy kolemjdoucímu kramáři. Ten ji na trhu prodal princovi, kterému se moc zalíbila. V zámku se Julie díky princovým sestřím probudila k životu a všechno mu o sobě pověděla. Princ ji požádal o ruku a pohádka končí šťastným líčením svatby. Na závěr hraje veselá zámecká hudba připomínající právě svatební veselí a radost z vítězství dobra nad zlem.

Pohádka je po stránce vypravěčské zdařilá, zejména hlas Dušana Baura (Měsíc) dodává pohádce vážný a přitom slavnostní tón. Vypravěčka hovoří plynule, souvisle, snaží se o modulaci hlasu, aby navodila u posluchačů patřičné pocity a dojmy.

Druhá pohádka, kterou Radio Proglas nastudovalo do vysílání, nese prostý název *Jitřenka*. Premiéru měla 28. října 2004. Celková délka je 14 minut. Hlavním vypravěčem je herec Igor Dostálek, ostatní hlasy ztvárnili Dušan Baur, Adriana Růžičková, Dana Pilchová a Magda Hauserová.

Jitřenka je malé děvčátko, které dostalo toto jméno, protože když se narodilo, svítila na nebi jitřenka. Bylo to velmi veselé a hravé dítě. Jednou zůstala sama doma a do světnice se přivalil medvěd a chtěl si hrát za slepou bábu. Jitřenka dostala strach. Pomohla jí myška, která si vzala Jitřenčiny náušnice a běhala s nimi po světnici, cinkala, až medvěda uhonila. Ten se vzdal a přiznal Jitřence vítězství. Bylo jí ho líto. A v tu chvíli se medvěd proměnil v krásného prince a byla svatba.

Hlavním vypravěčem je herec Igor Dostálek. Počíná si profesionálně, dbá o srozumitelnost a využívá řady stylizovaných zvukových prvků. Příběh je však o malém děvčátku, proto by byl ženský hlas v této situaci vhodnější. Zakončení pohádky je veselé, delší dobu zní svatební taneční hudba.

Třetí pohádkou z *Čarodějné knihy* Zuzany Novákové je *Princ krab*. Již samotný název zní velmi tajemně. Pohádka byla poprvé uvedena v Radiu Proglas 28. prosince 2004. Celkový čas je 22 minut. Hlavním zvukařem byl Josef Kratoš, vypravěčkou Adrianna Růžičková, další hlasy propůjčili Kateřina Rýznarová, Igor Dostálek, Dušan Baur a Magda Hauserová. Velmi vhodně byla zvolena hudba, která posluchače v duchu přenáší do dalekých krajů, kde se celý příběh odehrává.

Princezně Giocondě se zalíbil krab. Otec jí ho koupil a ona pak trávila všechnen svůj volný čas u rybníka s krabem. Jednoho dne se objevili šumaři a hráli

pěknou muziku. Princezně se to moc líbilo a chtěla je odměnit náramkem. Hodila jim ho a přitom náramek spadl do rybníka. Louteník neváhal a hned pro něj skočil. Objevil v rybníce různé chodby, až se dostal do krásného sálu, kde uviděl kraba a vílu. Ta poklepala kraba po krunýři a stal se z něj krásný mládenec. Pojedli a mládenec opět zmizel v krabím krunýři. Louteník se chtěl za nimi vydat, ale došel mu dech, tak se musel vynořit nad hladinu. Všechno princezně pověděl. Ta se rozhodla, že vše prozkoumá sama. Schovala se do krabího krunýře a krab jí řekl, kdo je a jak mu může pomoci. Princezna splnila všechny podmínky pro jeho vysvobození. Pohádka končí citátem o lásce: „*Láska, jestli je pravá, zůstane. Neopadne jako květ, nevyschne jako voda, nezestárne jako stárnou lidé.*“ A princezna Gioconda se svým princem takovou lásku prožili.

Celé vyprávění připomíná atmosféru dálek. Tu navozuje mimo jiné vhodná volba vlastních jmen a reálií a rovněž interpretův přednes. Vhodné doplnění hudbou a zvukovými efekty, zejména šumění moře, příliv, odliv, mořské vlny jsou zařazeny ve chvíli, kdy princezna Gioconda zpívá na skalním útesu pro vílu, aby zachránila prince kraba. Šumění moře je silné a autentické. Tentokrát pohádka nekončí svatební hudbou, přestože příběh samotný svatbou končí, ale tichou poklidnou hudbou, při níž může posluchač přemýšlet o závěrečném citátu o lásce.

Všechny tři pohádky téže autorky se svou kvalitou dramatizace blíží pohádkám vysílaným na Českém rozhlasu. Nejvíce prostoru má vždy vypravěč, zdá se, že by bylo vhodnější dát více prostoru ostatním hlasům, eventuálně pohádku dramatizovat a upravit pro více hlasů. Rovněž zvukových efektů by mohlo být rozhodně více.

Všechny pohádky končí svatbou, dobro vítězí nad zlem. Nechybí napětí a dobrodružství, budování pozitivních hodnot, uvědomění si, že utrpení a těžkosti k životu patří, ale nakonec vše dobře skončí.

Pohádky Zuzany Novákové se řadí k moderním. Radio Proglas se však nevyhýbá ani pohádkám klasickým. Tak mohli posluchači 11. července 2004 poprvé na této stanici slyšet českou lidovou pohádku *Čarodějův učeň*. Celkový čas je devatenáct minut. Vypráví opět Adrianna Růžičková, dalšími interprety jsou Milan Šoba, Dušan Baur, Jan Hanák a Ivana Horáková.

Hned v úvodu vypravěčka popisuje, jak to vypadá v čarodějné jeskyni, kde bydlel starý černokněžník. Ten se vydal hledat pomocníka. Potkal mladého Martina a hned se domluvili, že k němu půjde do služby na sedm let. Martin byl

u černokněžníka velmi spokojen, a když byl doma sám, četl si v čarodějné knize a mnohému se přiučil. Čaroděj o ničem nevěděl. Po sedmi letech si přišel pro Martina jeho otec, ale čaroděj mu ho nechtěl dát. Nastal tedy boj kouzel mezi čarodějem a Martinem. Nakonec zvítězil Martin a pohádka opět končí svatbou s princeznou, kterou vysvobodil.

V této pohádce je velmi důležitá postava čaroděje, kterému propůjčil hlas Dušan Baur. Jeho slova znějí s ozvěnou, podobně jako ve výše uvedené pohádce *Dívka socha*, co dodává postavě čaroděje vážného až tajemného a hrůzu nahánějícího rázu. Také čarodějův smích vhodně oživuje děj. Závěrečná hudba je vážná, slavnostní až vítězná, ale nikoli veselá, spíše triumfální, oslavná. Dobro opět zvítězilo nad zlem, lidská poctivost a pravda nad kouzly a čáry.

7.2 Nedělní pohádka na stanici Praha

Také Český rozhlas 2 – Praha již dlouhá léta nabízí posluchačům nedělní pohádku. Pohádky nejsou k dispozici v internetovém audioarchivu Českého rozhlasu.

Počátkem roku 2008 mohli malí i velcí posluchači zachytit ve vysílání pohádku Marie Kubátové s názvem *Cínový poklad*. Ta vzdává hold řemeslu, které dnes už není příliš známé. Zato kdysi byli členové cínařského cechu váženými a ctěnými občany, jejichž díla zdobila každý dům. Do města přichází mladý tovaryš Ondřej Konvička a jeho úkolem je zkrotit zlou ježibabu Kordulu. Po nelehkých úkolech a zkouškách všechno dobře dopadne a pohádka končí dítětem v kolébce.

Dramatické zpracování je na velmi dobré úrovni. Jako v mnoha dalších rozhlasových pohádkách, i zde se setkáme s ozvěnou, a to hlasů přadlen, což dodává vážnosti a majestátnosti. Bohatě jsou zastoupeny také přírodní zvuky, jako je hukot silného vichru, lití vody, kokrhání kohouta, požár, mekot kozy. Nechybí ani vložené verše a oživení textu písničkou Vandroval tovaryš. Vypráví převážně Václav Neužil, ženský hlas ztvárnila Eva Košlerová. Pohádka vznikla v roce 1987. Přestože délka samotné pohádky je 45 minut, oba vypravěči si počínají natolik poutavě, že posluchač je vtažen do napínavého děje nejen pomocí slov, ale i doprovodných zvukových efektů, takže se pohádka vůbec nezdá dlouhá.

7.3 Srovnání nedělních pohádek na stanicích Proglas a Praha

Pohádka je žánrem určeným primárně pro děti. Při poslechu pohádek na Radiu Proglas i na stanici ČRo2 – Praha se zdá, že ji mají v oblibě také dospělí. Umělci, kteří nastudovali pohádky pro Proglas i pro stanici Praha, se do děje natolik vžili, že přinášejí posluchačům všech věkových kategorií plastický a autentický zážitek. Dramatizace pohádek je profesionální, doprovodné zvukové efekty vtahují do děje a napomáhají přenést se do atmosféry doby, v níž se každá pohádka odehrává.

Všechny sledované pohádky patří mezi pohádky kouzelné, i když *Jitřenka* nese prvky pohádky zvířecí (dívce pomáhá myška, pak se medvěd mění v prince), rovněž v *Princi krabovi* se zvíře mění v člověka. *Cínový poklad* obsahuje prvky kouzelné pohádky (zlá ježibaba Kordula), ale hlavní hrdina tovaryš Ondřej na ni vyzraje především pomocí své moudrosti a šikovnosti.

Kouzelné pohádky chápeme jako část folkloru, která je zároveň určitým svébytným celkem.⁴⁵ Všechny její syžety jsou vzájemně propojeny a podmíněny, žádný motiv nelze zkoumat izolovaně. Motiv může být studován pouze v rámci stavby syžetu a syžety je možné zkoumat jen ve vzájemných vztazích.⁴⁶

Všechny pohádky obsahují kouzelný prvek, vystupují v nich nadpřirozené bytosti. V každé pohádce proběhne určitá proměna. Julie se mění v sochu, princ ji zachrání. Medvěd, který se chtěl honit s Jitřenkou, se proměnil v krásného prince. Krab se mění v krásného prince poté, co princezna Giaconda splnila všechny podmínky na jeho záchranu. Boj kouzel mezi čarodějem a jeho pomocníkem Martinem a vysvobození princezny hovoří sami za sebe. Stejně tak všechny sledované pohádky končí svatbou.

Podstatný rozdíl je v délce pohádek na Radiu Proglas a na Českém rozhlase. Pro Proglas jsou typické kratší nedělní pohádky, zpravidla nepřesahující 25 minut. Naopak Český rozhlas poskytuje pohádkám větší prostor, celých 45 minut. Delší pohádky mohou být náročnější na soustředění pro malé děti, na druhé straně však poskytují více prostoru pro umělecké prvky, jakými jsou výše uvedené písně, verše, zvukové efekty.

⁴⁵ Srov. PROPP, V. J. *Morfologie pohádky a jiné studie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1999, s. 152.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 153.

Radio Proglas dává prostor pohádkám klasickým, častěji však sahá k pohádkám modernějším. Mezi oblíbené autory nedělních pohádek na Proglase patří Marie Šlahařová, Zdeněk Vyhlídal, Dagmar Lhotová, Milan Kynčl, Lena Freyová, Zuzana Nováková, Josef Lukášek či Daniela Fischerová. Souvisí to s autorskými právy, jejich dostupností. Mnozí autoři se rádi dělí o svou tvorbu s nejmenšími posluchači Radia Proglas.

Pohádky na stanici Český rozhlas jsou svým provedením profesionálnější. Jsou bohatě doplněny zvukovými efekty, takže posluchač může slyšet hukot moře, šumění lesa, zpěv ptáků, bouři, silný vítr, bouchání na vrata, bubnování, zvonění zvonů, nalévání vody. Rovněž počet hlasů je v pohádkách Českého rozhlasu větší. To vše pohádku oživuje a činí ji atraktivní. Je zřejmé, že výběr pohádek pro rozhlasové vysílání se, podobně jako četba na pokračování, řídí dostupností autorských práv. Jelikož v dřívějších letech natočili herci a moderátoři Radia Proglas velké množství pohádek, v současné době jsou do vysílání zařazovány reprízy a nové pohádky se nenatáčejí. Je škoda, že nedělní pohádky na Radiu Proglas na sebe tematicky nenavazují. Na Českém rozhlasu byly například během letních prázdnin vysílány pohádky s tematikou cestování a dalekých krajín. Děti tak měly možnost podívat se do exotických míst, alespoň ve své fantazii. Český rozhlas nabídl k poslechu např. pohádky *Finist, jasný sokol*, *Princezna Skořápka a hadí král*, *O princí poutníkovi*, *Co vyprávěla Bílá Bizonice* a další.

8 STŘÍPEK POEZIE

Poezie je velmi starý literární žánr. Slovo pochází z řeckého *poiésis*, což znamená tvorba. Nejstarší a nejstabilnější pojetí pojmu se ustálilo v antice, kde poezie označovala celou oblast umělecké literatury, tedy epiku, lyriku i drama. Později, v důsledku rostoucího významu umělecké prózy, vzniká potřeba definovat poezii a stává se protipólem prózy.⁴⁷

Do středověku se psala prakticky všechna literární díla veršovanou formou, teprve později se začíná rozvíjet próza, která do určité míry zastínila poezii, zejména v 19. a 20. století. Přesto se stále rodí noví básníci, kteří formulují své myšlenky do veršů a přispívají tak k literárním pokladům věků.

Ve vysílání rozhlasu se nejčastěji setkáváme s lyrickou poezií. Tato poezie vyslovuje subjektivní básnickovy pocity, dojmy, úvahy, myšlenky a nálady. Lyrika nezachycuje časovou následnost událostí, své téma rozvíjí v časově souběžných obrazech. Původně lyrika znamenala básně zpívané nebo přednášené za doprovodu lyry. Epika měla ve staré antické společnosti funkci i místo vymezené v hodovní síni, lyrika pronikala do všech oblastí lidského života od kolébky (ukolébavky) až do hrobu (žalozpěvy).⁴⁸

Radio Proglas i Český rozhlas poskytují poezii prostor, proto se nejdříve zaměřím na pořady o poezii vysílané Radiem Proglas, poté stručně přiblížím verše, jež mohou posluchači slyšet na Českém rozhlase a zaměřím se na krátké srovnání pořadů o poezii na obou stanicích.

8.1 Střípek poezie ve vysílání Radia Proglas

Každou sobotu a neděli přibližně uprostřed bloku vážné hudby nazvaného *Hudební siesta* se mohou posluchači Radia Proglas zaposlouchat do *Střípku poezie*. Většinou se jedná o několikaminutovou báseň křesťansky orientovaných

⁴⁷ Srov. VLAŠÍN, Š. a kol., *Slovník literární teorie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 279 – 280.

⁴⁸ Srov. BRUKNER, J.; FILIP, J. *Poetický slovník*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 196.

básníků. *Hudební siesta* začíná na Radiu Proglas každý den po polední modlitbě, tedy ve 12.05. Dle délky jednotlivých skladeb vážné hudby je do ní vložen *Střípek poezie*.

Střípek poezie není k dispozici v internetovém audioarchivu Radia Proglas.

Je uveden samostatnou znělkou, po ní následuje jméno autora a název básně. Nejčastěji recitovanými básněmi na Radiu Proglas jsou verše z pera Jana Skácela, Jana Zahradníčka, Václava Renče, Karla Tomana, Bohuslava Reynka, Františka Hrubína, Jaroslava Seiferta, Františka Lazeckého, Víta Kolmačky a dalších. Zcela specifickými a jedinečnými verši, které zaznívají na Radiu Proglas, jsou církevní hymny. Jedná se všeobecně o patetické básně opěvující bohy, přírodu, vlast, národ či celé lidstvo.⁴⁹ Termín „hymnus“ lze do češtiny přeložit jako „chvalozpěv“, tedy píseň k oslavě Boha. Hymny byly skládány již ve starověku, velkou oblibu získaly hymny ve středověku a to v církevních kruzích. Také mnozí čeští básníci skládali hymny se světskou i církevní tematikou. Za všechny uvádím Otokara Březinu, Josefa Horu či Jana Zahradníčka. Radio Proglas se v rámci *Střípku poezie* zaměřuje výhradně na hymny církevní, které vznikaly ve středověku či v období 17.-19. století. Tyto hymny lze najít v knize Denní modlitby církve, zvané také breviář. Kněží, řeholníci a věřící se tyto hymny modlí každý den ráno a večer, někdy i během dne. Hymny z breviáře vybírají redaktoři Radia Proglas k významným církevním slavnostem. A to k Vánocům, Velikonocům, dále hymny svatodušní, postní, velkopáteční, adventní, hymny k různým světcům. Jako příklad uvádím známý velikonoční hymnus z ranních chval na slavnost Zmrtvýchvstání Páně. Jedná se o přebásnění starého církevního hymnu v úpravě Václava Renče:

*Jitřenka rdí se růžemi,
nebesa zvučí písněmi,
zní světem jásos vítězný,
úpí jen žalář pekelný.
Vždyť statečný a mocný král,
jenž sílu smrti pošlapal
a brány pekel vyvrátil,
nám hříšným viny odpustil.
Ač zavalen byl balvanem*

⁴⁹ Srov. BRUKNER, J.; FILIP, J. *Poetický slovník*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 151.

*a silnou stráží obklopen,
hle, Vítěz vyšlý ze hrobu
jde v triumfálním průvodu.
Je konec všemu úpění,
bezmocný nářek peklem zní:
Náš Pán už z mrtvých slavně vstal,
jak zářný anděl zvěstoval.
Bud' věčně, Kriste, věrným svým
plesáním velikonočním.
Nás, milostí tvou vzkříšené,
vem k oslavě své vítězné.
Ježíši, každý tvor tě chval,
neboť jsi slavně z hrobu vstal,
i Otce, Ducha milosti
ať věčně všechno tvorstvo ctí. Amen.*

Tyto hymny představují „poklad církve“, mnohé jsou stovky let staré a předávané z generace na generaci. Pro věřící mají velkou duchovní hodnotu.

Většinu hymnů na Radiu Proglas nastudoval herec Václav Baur. Ke správnému přednesu je v tomto případě nezbytná víra a přesvědčení, že to, co interpret čte, je pravda, že tomu věří a tím žije. Bez víry se křesťanské básně a hymny stávají jen prázdnými uměleckými slovy či verši, které sice mohou být líbivé na poslech, ale jen stěží se stávají modlitbou, která je pro věřící důležitou součástí života. Herec Václav Baur dokázal spojit tyto dvě roviny. Je umělcem a zároveň také věřícím křesťanem. Proto jeho nastudování slavnostních hymnů je velmi působivé a kvalitní.

8.2 Poezie na Českém rozhlase

Stanice Český rozhlas 3 – Vltava dává prostor poezii podobně jako Radio Proglas každou sobotu a neděli. *Svět poezie* mohou posluchači naladit vždy v sobotu od 22:45 do 23:05.

V neděli jsou od 12:05 do 12:10 připraveny *Nedělní verše*. Jedná se většinou o jednu delší báseň vybranou z tvorby českých i zahraničních autorů.

Pořady týkající se poezie nejsou k dispozici v internetovém audioarchivu Českého rozhlasu.

Svět poezie nabízí posluchačům verše nejen méně známých autorů, někdy i poněkud kontroverzních, ale i básníků tvořících v období totality, kterým nebylo umožněno publikovat své verše. Jednotlivé pořady připravují redaktoři regionálních studií. Během prázdnin a měsíce září roku 2009 se mohli posluchači seznámit s tvorbou Jana Zábrany či Ivana Diviše. Právě Divišovy verše byly vybrány u příležitosti výročí vstupu spojeneckých vojsk do Československa 21. srpna 1968. Výběr z deníkových záznamů a veršů nesl název *Vlajka pocákaná krví*. Nastudoval Michal Pavlata. Výběr z tvorby básníka a prozaika, ale také významného brněnského lékaře a profesora lékařské fakulty Antonína Trýba s názvem *Kruh* připravila Alena Blažejovská. Pozoruhodným uměleckým uskupením je tajná organizace Bude konec světa, zkráceně B.K.S. Slavila v roce 2009 přesně 35 let od svého vzniku. „Byla založena v roce 1974, její činnost ale zůstala zcela skrytá okolnímu světu až do počátku devadesátých let, kdy se na čas a pouze částečně odtajnila.“⁵⁰ Skupina má své vlastní rituály, pravidla, hlavním svátkem je Den komemorace zesnulých, v květnu se vydávají na hlavní májový výlet. Přístup k umělecké tvorbě je zcela ojedinělý. V roce 2006 vyšel v edici Revolver Revue výbor básnické tvorby členů B.K.S. nazvaný *Kaloty*. Rozhlasový pořad vznikl v plzeňském studiu pod vedením Dominika Mačase. Podíleli se na něm samotní členové skupiny B.K.S. Představili posluchačům vybrané verše z výše uvedené sbírky *Kaloty*. „A co to vlastně *Kaloty* jsou? Pojem kalota označuje věci, jejichž společným znakem může být kulovitý nebo polokulovitý tvar. V architektuře je to například kopule, ve stavebnictví přístropní část klenby tunelu, ve vojenství prilba z kyrysnické výzbroje. Šperkaři a klenotníci tak označují spojovací prvek mezi šperkem a zapínáním. Kalota ale může být i opakem nekaloty.“⁵¹

Již samotné básně měli neobvyklé názvy, např. *O dušičkách*, *Břichpas*, *Kloubní úkoj*, *Kaloty* apod. Účinkovali tři členové této skupiny, a to Pablo

⁵⁰ MAČAS, D. *Kaloty – povinné básně pro B.K.S.* Týdeník Rozhlas, 2009, roč. 19, č. 38, s. 11.

⁵¹ Tamtéž, s. 11.

Augeblau, prof. Eckel Eckelhaft a Škába Sklabinský. Poslední jmenovaný je také autorem hudby a písní, které v pořadu zazněly. Autorský přednes vyzníval poněkud amatérsky, jeden z účinkujících dokonce trpí vadou řeči, jazyk a slovník je velmi neobvyklý, těžko srozumitelný běžnému posluchači. Mnohé básně jsou zaměřeny na tělesné rozkoše, smrt, život po smrti, pohřeb, na fyziologické úkony jako zácpa, vyprazdňování střev klystýrem apod. Objevují se slova jako fusakle, raglán, krempa. Všechny recitované básně jsou poměrně krátké, délka přednesu jedné básně nepřesahuje jednu minutu. K básním nebyl dodán žádný komentář či vysvětlení, takže posluchač si musí udělat na tento druh poezie vlastní názor. Rovněž na internetu se nedozví více informací, protože skupina nemá vlastní webové stránky a zmínky o skupině na jiných stránkách jsou velmi stručné.

Nedělní verše dávají prostor veršům českých i světových klasiků. Z českých můžeme jmenovat Jaroslava Seiferta, Viléma Závadu, Vladimíra Holana, Jakuba Demla, Jiřího Ortena, Petra Křičku, Karla Tomana. Ze světové tvorby se posluchači setkají s poezií polských básníků Czesława Milosze či Julia Słowackého, dále Guillaumea Apollinaira, Hermanna Hesseho a dalších známých umělců. *Nedělní verše* jsou krátkým, ale vysoce uměleckým hodnotným pořadem zpestřujícím nedělní odpoledne. Mezi recitátory patří Josef Somr, David Matásek, Tomáš Petřík, Rudolf Kvíz, Otakar Brousek, Hana Maciuchová a další. Je přednesena jedna či dvě básně tematicky se vztahující k aktuálnímu ročnímu období či významné historické události. V létě mohli posluchači naslouchat básni Karla Tomana s názvem *Srpen*, v září pak uslyšeli báseň Guillaumea Apollinaira nazvanou *Podzim* či Seifertovu báseň *Září*. Nastudování básní je profesionální a vhodně doplněno podkresovou hudbou. *Nedělní verše* začínají hudbou, která se postupně ztišuje a na jejím pozadí umělec recituje báseň. Ke konci se hudba opět zesiluje a hudbou pořad končí.

8.3 Srovnání pořadů o poezii na Radiu Proglas a na Českém rozhlase

Nedělní verše jsou téměř paralelním pořadem ke *Střípku poezie* na Radiu Proglas. Oba pořady jsou vysílány v neděli odpoledne. Radio Proglas nabízí poezii

také v sobotu odpoledne. Nevýhodnou *Strípku poezie* je jeho umístění uprostřed *Hudební siesty*, takže posluchač přesně neví, kdy poezii uslyší. Do *Hudební siesty* bývají zařazovány různě dlouhé skladby, i když je pravidlem, že hudební redaktorka vybírá skladby tak, aby poezie měla prostor zhruba kolem jedné hodiny, tedy po hodině poslechu vážné hudby. Pokud jde o výběr básní, Proglas i Český rozhlas se snaží reagovat na aktuální období, Proglas navíc zařazuje církevní hymny oslavující příslušný církevní svátek. Český rozhlas zařazuje verše českých i světových klasiků, Proglas se zaměřuje výhradně na tvorbu českých autorů.

Umělecká kvalita *Nedělních veršů* i *Strípku poezie* je na obou stanicích srovnatelná. Radio Proglas i Český rozhlas se při výběru básní i interpretů, kteří je nastudovali, zaměřuje na jejich uměleckou a duchovní hodnotu, na kvalitu a atraktivnost.

Radio Proglas nemá jiný pořad, kde by se posluchači setkali s poezií. Český rozhlas dává poezii mnohem více vysílacího prostoru. Dokladem je výše uvedený *Svět poezie*, ale také pořad *Zelené peří*, který má svůj vysílací čas ve čtvrtek ve 21.05 a redaktor Mirek Kovářik v něm uvádí mladé začínající básníky.

Poezie je nedílnou součástí rozhlasového vysílání. Radio Proglas se jí věnuje způsobem jemu vlastním, tedy výběrem veršů s převážně duchovní a křesťanskou tematikou, což odpovídá zaměření Radia Proglas. Český rozhlas dává prousto klasickým básníkům i básníkům začínajícím či méně známým. Obě stanice se poezii věnují profesionálně a s náležitou péčí. To dokládá také výběr interpretů básní na Radiu Proglas. V mnoha pohádkách či četbách na pokračování účinkují vedle absolventů divadelních fakult také běžní moderátoři Proglasu. Ačkoliv tito interpreti procházejí pravidelným hlasovým školením a snaží se o co nejvyšší kvalitu svého hlasového projevu i přednesu, nelze nekonstatovat, že herecká průprava jim prostě schází, což lze slyšet v mnoha pořadech. Výjimku tvoří právě *Strípek poezie*, na jehož přípravě se podílejí výhradně umělci, často s mnohaletou zkušeností. Za všechny hovoří jména Ladislav Lakomý či Václav Baur.

9 OSTATNÍ LITERÁRNÍ POŘADY NA RADIU PROGLAS

Jak bylo uvedeno již v úvodu této práce, Radio Proglas se věnuje literatuře také v dalších pořadech. Jedná se o specifické relace, které jsou typické právě pro křesťanskou rozhlasovou stanici. Zaměřují se totiž na rozšíření znalostí Bible, Katechismu katolické církve, dokumentů církve či křesťanských tiskovin. Bible je základní knihou věřících. Církev doporučuje, aby si z ní denně četli a přemýšleli nad jejím obsahem. Není to jedna kniha, nýbrž celý soubor mnoha knih. Do oblasti literatury rozhodně patří. Katechismus katolické církve a různé církevní dokumenty sice nepatří mezi krásnou literaturu, ale řadíme je do literatury naučné. Věřící jsou povzbuzováni, aby tyto dokumenty četli, studovali a znali, neboť mají důležitý formační úkol v jejich životech. Podobně jako počítačovní odborníci, rybáři, myslivci, kutilové, ženy a další skupiny lidí, mají své více či méně odborné časopisy, které čtou, tak také pro věřící jsou vydávána zvláštní periodika, v nichž jsou informováni o dění v katolické církvi. V této kapitole se chci spíše okrajově zmínit o pořadech, které literaturu, ať už krásnou či naučnou, prezentují, byť v některých případech jen částečně.

Myšlenka na den je každodenní krátké zamyšlení, které posluchači slyší třikrát denně, v 5.27, v 11.57 a v 17.57. Délka mluveného slova by neměla přesáhnout tři minuty. Výběr denních úvah není nahodilý, ale má pevnou strukturu. V pondělí se podílejí na přípravě myšlenky duchovní nekatolických církví. Do úterních myšlenek přispívají osoby zasvěceného života. Středa patří myšlenkám papeže Benedikta XVI. Ve čtvrtek vybírají redaktoři úvahy z různých duchovních knih. V období let 2007-2009 to byly úryvky z knih švédského karmelitána Wifrida Stinissena *I dnes je den Boží* či Carla Caretta *Dopisy z pouště*. Pátek je také zaměřen na literaturu, a sice díla duchovních klasiků, svatých, filosofů. Nejčastěji mohou posluchači slyšet úvahy sv. Kateřiny Sienské, sv. Františka Saleského, sv. Terezie z Avily, sv. Jana od Kříže, sv. Jana Zlatoústého. Vždy je vybírán krátký úryvek z některého z jejich spisů, které vyšly tiskem. Jsou to např. *Dialog* sv. Kateřiny Sienské, *Úvod do života zbožného* sv. Františka Saleského, *Hrad v nitru* sv. Terezie z Avily, *Temná noc* sv. Jana od

Kříže či výběr z homilií sv. Jana Zlatoústého. Sobotní myšlenky na den připravují pracovníci Radia Proglas a v neděli promlouvají čeští a moravští biskupové či kněží katolické církve.

Myšlenka na den má být krátkým zamyšlením, povzbuzením, zastavením uprostřed shonu dne. Nemusí být nutně orientována duchovně, může reflektovat aktuální problémy ve společnosti, nemá však být kritickým komentářem. Důležitá je pointa nebo takový otevřený závěr, který vede k vytvoření si vlastního názoru na reflektovanou skutečnost, snadnost si podstatné myšlenky zapamatovat a během dne se k nim vracet, oceňuje se i vtipnost, hloubka a originalita.

Hned dva pořady na Radiu Proglas se věnují studiu Bible. Biblický kvíz pro děti s názvem *Proglaso* je pořadem kontaktním, to znamená, že se do vysílání zapojují také posluchači, a to prostřednictvím telefonu. Biblický kvíz *Proglaso* má svůj vysílací čas pravidelně každou neděli od 11:00 do 11:55. Moderátorská dvojice pořadu má připraveno padesát otázek týkajících se převážně Písma svatého. Tyto otázky jsou rozděleny do pěti okruhů, z nichž si volající může vybrat. V případě, že odpoví správně na dvě položené otázky, je mu zaslána drobná výhra. *Proglaso* je určeno dětem od čtyř do osmnácti let. Účelem je prohloubení znalostí Písma zábavnou formou s možností zapojit se do vysílání a vyhrát pěknou cenu.

Druhý pořad zaměřený na znalosti Bible je určen pro dospělé posluchače a je to výkladový cyklus *Bible v liturgii*. Ten je vysílán každý všední den ve 20.15 a trvá 15 minut. Vznikl ve spolupráci s Českým katolickým biblickým dílem. Jedná se o odborné výklady a komentáře liturgických textů, které věřící uslyší následující neděli během bohoslužby. Jedná se o vysvětlení prvního a druhého čtení, sponsoriálního žalmu, evangelia a na pátek je vybráno libovolné biblické téma, např. Apoštol Petr, Význam vody v Bibli, Konec světa v Bibli, Ježíšova modlitba, Spánek a sny v Bibli a mnohá další biblická témata. Jednotlivé pořady připravují odborníci, věnující se soustavnému studiu Bible, většina z nich přednáší biblistiku na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci. Tito odborníci texty připravili, o jejich nastudování do vysílání Radia Proglas se postarali herci a moderátoři Proglasu. Projekt vznikl poměrně dlouho, a to v letech 2000-2008.

Důležitou knihou věřících je Katechismus katolické církve. Jedná se o souhrn katolického učení podle směrnic II. vatikánského koncilu. Je tvořen čtyřmi hlavními částmi: Vyznání víry, Slavení křesťanského tajemství, Život v Kristu a

Křesťanská modlitba. Tyto části se dále člení na menší úseky. Vzdělávací cyklus *Katechismus katolické církve* vznikl ve spolupráci s olomouckou řeholní komunitou dominikánů. Připravila jej Kateřina Rószová, která hovořila s dominikány P. Romualdem Robem, P. Damiánem Němcem, P. Štěpánem Filipem a P. Antonínem Krasuckim. Celý cyklus mohli posluchači Proglasu slyšet v letech 2006-2009 a to vždy v úterý od 22. hodiny nebo v čase reprízy v neděli od 10.30.

Koncilní dokumenty patří do literatury naučné. Věnoval se jim redaktor Proglasu Filip Breindl. Zaměřil se na rozbor nejdůležitějších dokumentů, které vzešly ze zasedání II. vatikánského koncilu. Tento koncil probíhal v letech 1962-1965 a pro katolickou církev přinesl velké množství změn. Nejdiskutovanějšími otázkami bylo téma ekumenismu a postavení církve v moderním světě. Výrazně také přispěl ke změně liturgie. Proto je třeba, aby se věřící s těmito změnami seznámili, k čemuž pořad *Koncilní dokumenty* přispívá. Bylo natočeno celkem dvacet pět dílů a k rozboru byly vybrány všechny čtyři konstituce nazvané *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, *Dei verbum*, *Sacrosanctum consilium*, a také další dokumenty, které vyšly ze zasedání II. vatikánského koncilu.

Každé sobotní odpoledne od 16.00 mohou posluchači Radia Proglas nahlédnout do nejnovějších čísel křesťanských novin a časopisů. S nejzajímavějšími články seznamují Jiří Klement a Pavel Chaloupka. Krátký pořad *Čtete z křesťanských periodik* nabízí články např. z Katolických novin, týdeníku Světlo, RC Monitor, Kostnické jiskry, Oldin, Duha, Tarzicius, Nezbeda a další drobné farní časopisy. Jedná se o poměrně informacemi nabitý pořad, kdy v deseti minutách posluchači slyší obrovský tok informací. Posluchač se musí dobře koncentrovat, aby zachytil potřebné informace, které mají vést k hlubšímu zájmu o noviny, časopis či konkrétní tiskovinu. V pořadu se objevují periodika jak známá a oblíbená, např. Katolický týdeník, tak periodika známá jen v určitých regionech, farnostech, např. tzv. farní časopisy z konkrétních farností.

Posledním pořadem na Radiu Proglas, který se dotýká oblasti literatury, je *vysílání pravoslavných křesťanů*. To posluchači mohou naladit každý pátek v deset hodin večer. Na přípravě vysílání se podílí pravoslavný duchovní otec Libor Raclavský a pravoslavný teolog Roman Juriga. Ve svých pořadech se zaměřují na témata pravoslavné církve. V letech 2007-2008 připravil do vysílání pravoslavných Libor Raclavský specifické čtení na pokračování. Jednalo se o jeho

vlastní překlad ruské knihy s názvem *Otec Arzenij*. Je to sbírka příběhů spojených s osobou ruského pravoslavného kněze s mnišským jménem Arsenij. Tyto příběhy sepsali jeho žáci, spoluvězni z koncentračních táborů a další pamětníci, převážně přímí účastníci popisovaných událostí. První příběhy této knihy se v komunistickém Rusku objevily nejprve v samizdatech, později je shromáždil a literárně zpracoval redaktor Vladimír Borobjev. V češtině začaly být příběhy otce Arsenije pravidelně vysílány od roku 2002, a to právě na Radiu Proglas v rámci pořadu pravoslavných křesťanů. Všechny texty připravil Libor Raclavský za pomoci Larisy Václavíkové, konzultace Olega Najd'onova, jazykové korektury Zdeňka Zapletala a technické spolupráce Miloše Švábka.

Radio Proglas se snaží své posluchače informovat a vzdělávat. Právě výše uvedené pořady k tomu výrazně přispívají. Jelikož jsou žánrově tak různorodé, není snadné je analyzovat a následně uspořádat podle určitých kritérií, to však není předmětem této práce. Rozhodně tyto pořady mají přímou souvislost s literaturou a spíše než umělecký zážitek nabízí posluchačům možnost informovat se a vzdělávat se.

ZÁVĚR

V současné době je obecně známým jevem, že lidé, a to zejména mladí, málo čtou. Knihu nahrazuje počítač a televize a mnozí si neuvědomují, jaké nebezpečí hrozí budoucím generacím, pokud odmítnou knihy a literární umění. Radio Proglas zde nabízí jakousi alternativu. Zejména pro starší a nemocné posluchače je vysílání velkým přínosem. Mnozí už ze zdravotních důvodů nemohou číst, nedostanou se do knihkupectví či do knihovny, aby si zakoupili či půjčili dobrou knihu. Radio Proglas se snaží vysílat pro všechny věkové kategorie, ale zejména lidé starší, nemocní a ženy v domácnosti tvoří nejpočetnější skupinu posluchačů. Hlavním cílem Radia Proglas však není přinést lidem umělecké zážitky, ale povzbudit jejich víru, vzdělávat a vést blíže k Bohu.

Psát práci „o literatuře bez literatury“ není snadné. Zvolila jsem literaturu, která byla v nedávné době prezentována na Radiu Proglas a stanicích Českého rozhlasu. Především Radio Proglas bylo hlavním předmětem mého zájmu. Vybrala jsem typické literární pořady, kterými jsou *Čtení na pokračování*, *Knihovnička Proglasu*, *Večerní zíváček*, *Nedělní pohádka*, *Čtení pro mládež* a *Střípek poezie*. Okrajově a informativně jsem zmínila také další pořady, v nichž se posluchač může setkat s literárními tématy. Většinu pořadů jsem mohla poslouchat v internetovém audioarchivu Radia Proglas, zbývající jsem poslouchala z interního archivu Radia Proglas. Měla jsem možnost setkat se s některými dramaturgy, zvukovými režiséry či přímo interprety jednotlivých pořadů. Snažila jsem se získat informace o tom, jak literární pořad vzniká, jak vypadá příprava scénáře, jak se připravují interpreti.

Na základě těchto získaných informací jsem došla k závěru, že Radio Proglas v současné době věnuje přípravě nových literárních pořadů malou pozornost. Kromě *Knihovničky Proglasu* a občasného *Čtení na pokračování* jsou ostatní literární pořady reprízovány z let minulých. Nové pohádky, stejně jako básně pro *Střípek poezie* se již nově nepřipravují. Poněkud specifickým pořadem je *Čtení pro mládež*. V nedávné době se redaktoři Radia Proglas rozhodli ke zrušení tohoto pořadu, a to od listopadu 2009. Přesto jsem tomuto pořadu věnovala ve své práci

pozornost a provedla rozbor, který mi potvrdil, že jejich rozhodnutí bylo správné. *Čtení pro mládež* byl sobotní pořad, který vznikl hned na počátku vysílání Radia Proglas. Od té doby se nijak nevyvíjel, nereagoval na změny a potřeby doby, tudíž je správným počinem redaktorů Proglasu takovýto pořad zrušit a vymyslet novou alternativu, která by mladé posluchače přitáhla. Nový pořad *Šmrnc* je svým založením velmi atraktivní, bohužel literární složka v něm zcela chybí.

Také příprava scénářů v Radiu Proglas se mi jeví poněkud nedostatečná. Často dostává interpret do rukou výtisk knihy, kterou má do vysílání nastudovat, a v něm tužkou vepsané poznámky a provedené škrty. Je sice pravda, že herci a moderátoři, kteří jsou vybíráni pro četbu, jsou často absolventy divadelních fakult, přesto by bylo vhodné věnovat přípravám scénářů větší pozornost. Je to dáno také nedostatkem kvalifikovaných pracovníků Radia Proglas. Marie Blažková dlouhá léta vykonávala funkci dramaturgyně a šéfredaktory zároveň, což se podepsalo na kvalitě přípravy jednotlivých literárních pořadů. Příprava scénářů pro jednotlivé literární pořady se mi jeví stejně důležitá jako samotné nastudování knihy. Jen kvalitní a promyšlenou přípravou lze dosáhnout dobrých a umělecky i duchovně hodnotných pořadů.

Jako kvalitní literární pořady na Radiu Proglas bych označila všechny pohádky. *Večerní zíváček* i *Nedělní pohádka* jsou připraveny s patřičnou odborností, byly pečlivě vybírány s ohledem na výchovné zaměření, nechybí v nich humor a vtip, jsou to klasické pohádky i pohádky s náboženskou tematikou. Rovněž interpreti si dali na svém projevu záležet, často mění hlasy, doplňují pohádky rozličnými zvukovými efekty, což hodnotím kladně. V současné době čerpá Radio Proglas z bohatého archivu, za výběr pohádek je zodpovědná redaktorka Irena Kintrová. Ta je však na mateřské dovolené, tudíž i pohádky na Radiu Proglas by si zasloužily pečlivější výběr a nové nápady.

Zasloužené uznání patří také *Střípku poezie*. Ačkoli nejsou natáčeny nové básně, archiv již nastudovaných textů je kvalitní. Na jeho přípravě se podíleli profesionální herci, kteří mají dlouholeté divadelní zkušenosti a jejich život byl formován vírou, což je pro přednes duchovní poezie velmi podstatné.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakou měrou se křesťanská rozhlasová stanice Proglas věnuje literatuře, které tituly do vysílání vybírá a jak je realizuje. Již v úvodu jsem poznamenala, že Proglas je na prvním místě stanicí křesťanskou, nikoli literární. Tato hypotéza se mi potvrdila při srovnávání literárních pořadů na

Radiu Proglas a na stanicích Českého rozhlasu. Zejména stanice Český rozhlas 3 – Vltava je stanicí zaměřenou na kulturu, umění, hudbu a literaturu. Její pořady odpovídají tomuto zaměření. Podobně je na tom i stanice Český rozhlas 2 – Praha, jejíž literární pořady dosahují rovněž vysokých uměleckých kvalit. Protože většina literárních pořadů na stanicích Českého rozhlasu není dostupná v internetovém audioarchivu, byla moje práce omezena časovými možnostmi, kdy jsem mohla pravidelně poslouchat sledované literární pořady.

Přesto však vidím v literárních pořadech Radia Proglas velký přínos, a to hlavně v oblasti duchovního života. To je také hlavním cílem Radia Proglas: přispívat k růstu a prohlubování křesťanství a duchovního života, vést ke správným životním hodnotám a v neposlední řadě vytvářet s posluchači jakési společenství přes radiové vlny. Po podrobném prostudování jednotlivých pořadů Radia Proglas mohu říci, že se jim to daří. Pokud by přípravě literárních pořadů věnovali náležitou péči, více se zaměřili na podrobnější a kvalitnější scénáře, zakomponovali do pořadů více hudby a dalších vhodných zvukových efektů, byla by jejich práce ještě přínosnější a srovnatelná se stanicemi Českého rozhlasu. Velkým přínosem by bylo také obsazení pozice dramaturga a režiséra literárních pořadů na plný úvazek, tyto pozice v Radiu Proglas citelně chybí. Podmínkou pro práci v Radiu Proglas je víra a praktikování křesťanství v každodenním životě. Najít vzdělaného a zkušeného odborníka v oblasti divadla a rozhlasové práce a k tomu věřícího křesťana není v současné době lehký úkol. Přesto by to mělo být prioritou Radia Proglas.

Radio Proglas vysílá čtrnáct let. Mnozí posluchači, zejména starší generace, považují náboženské vysílání za „zázrak“. Po dlouhých letech, kdy nesměli o Bohu a o křesťanství ani mluvit, mají možnost slyšet, ptát se, informovat se, spojit se s lidmi stejného zaměření, a to skrze rozhlasové vlny. Pro věřící má Radio Proglas obrovský význam a přínos, pokud jde o stránku duchovního života. Po stránce umělecké trochu zaostává, ale pracovníci Radia Proglas se snaží vytvářet podmínky k tomu, aby se i tato stránka brzy změnila a pořady byly nejen obsahově, ale i umělecky na vysoké úrovni.

LITERATURA

PRAMENY:

HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Olomouc: Poznání, 2008. 422 s. ISBN 978-80-86606-77-4.

JECH, K. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008. 331 s. ISBN 978-80-7021-902-7.

KARAFIÁT, J. *Broučci*. 7. vyd. Praha: Albatros, 2001. 87 s. ISBN 80-00-00942-0.

KYNČL, M. *O vile Andulce a vodníku Petrlíkovi*. 1. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2002. 106 s. ISBN 80-901943-6-2.

LADA, J. *Nezbedné pohádky*. 6. vyd. Praha: Albatros, 1983. 140 s.

MATKA TEREZA, *Pojď, buď mým světlem*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 479 s. ISBN 978-80-7195-228-2.

LINDGREN OVÁ, A. *Bratři Lví srdce*. 3. upr. vyd. Praha: Albatros, 2008. 151 s. ISBN 978-80-00-01966-6.

NOVÁKOVÁ, Z. *Čarodějná kniha*. 2. upr. vyd. Praha: SiD & NERo, 1996. 133 s. ISBN 80-85886-17-0.

VERNE, J. *Dva roky prázdnin*. 7. vyd. Praha: Albatros, 1990. 235 s. ISBN 80-00-00028-8.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

BÍNA, D.; NIKLESOVÁ, E. (ed.) *Hledání nových cest v didaktice slohu a literární výchovy. Sborník Katedry českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2007. 117 s. ISBN 987-80-7394-059-1.

BRUKNER, J.; FILIP, J. *Poetický slovník*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1997. 368 s. ISBN 80-204-0650-6.

BURTON, G.; JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL, 2001. 392 s. ISBN 80-85947-67-6.

- MAČAS, D. *Kaloty – povinné básně pro B.K.S.* Týdeník Rozhlas, 2009, roč. 19, č. 38, s. 11.
- OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1.
- OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3. vyd., rozšířené. Praha: Libri, 2007. 263 s. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PERKNER, S.; HYVNAR, J. *Řeč dramatu (Umění vnímat umění). I. Divadlo a rozhlas*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987. 306 s.
- PROPP, V. J. *Morfologie pohádky a jiné studie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1999. 362 s. ISBN 80-86022-16-1.
- RAHNER, K.; VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. 426 s. ISBN 80-7113-088-5.
- RUB-MOHL, S.; BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 292 s. ISBN 80-247-0158-8.
- ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1976. 113 s.
- ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991. 75 s. ISBN 80-7067-022-3.
- ŠUBRTOVÁ, M. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007. 127 s. ISBN 978-80-210-4413-5.
- TUREK, P. *Vernova cesta kolem Měsíce*. Týdeník Rozhlas, 2009, roč. 19, č. 28, s. 10.
- VAŠICA, J. *Literární památky doby velkomoravské 863-885*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 340 s. ISBN 80-7021-169-5.
- VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literární teorie*. 2. vyd., rozšířené. Praha: Československý spisovatel, 1984. 468 s.

RESUMÉ

Diplomová práce *Aktuální podoba literárních pořadů na Radiu Proglas* je věnována analýze jednotlivých literárních pořadů na církevní rozhlasové stanici Proglas. Předmětem zájmu jsou pořady *Čtení na pokračování*, *Knihovnička Proglasu*, *Čtení pro mládež*, *Malé pohádky*, *Nedělní pohádka* a *Střípek poezie*. Teoretická část práce uvádí do světa rozhlasu, seznamuje se základními pojmy, krátce nahlíží do dějin českého rozhlasového vysílání a představuje rozhlasovou stanici Radio Proglas. Praktická část se zaměřuje na výše uvedené literární pořady na Radiu Proglas, a to konkrétně na ty, které byly vysílány v rozmezí let 2006-2009, stěžejním rokem zkoumání je rok 2008. Následuje stručné nahlédnutí do vysílání Českého rozhlasu a srovnání podobných typů literárních pořadů na obou stanicích. Těžiště zájmu spočívá na pořadech Radia Proglas. Poslední kapitolu tvoří informace o pořadech Radia Proglas, které nejsou primárně literární, ale literatury se také týkají. Závěr shrnuje výsledky výzkumu.

SUMMARY

The thesis *Actual Form of Literary Programmes on Radio Proglas* deals with the analysis of particular literary programmes on the Church radio station Proglas. *Book Reading in Serial*, *Proglas Library*, *Reading for Young People*, *Short Stories for Children*, *Sunday Fairy-tale* and *Drop of Poetry* are analyzed. The theoretical part of the work introduces to the world of radio. It tells the basic outline, peeps briefly into the history of Czech Radio Broadcasting and introduces Radio Proglas as a whole. The practical part is focused on concrete literary programmes (see above) on Radio Proglas, especially those, which were broadcast between 2006-2009. The thesis focuses mainly on the year 2008. It takes a brief look into programmes on Czech radio and compares similar types of literary programmes on both stations. The main focus is on the literary programmes on Radio Proglas. The last chapter is about programmes on Radio Proglas which are not strictly literary-orientated but have something in common with literature. The conclusion summarizes results of the research.